

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 19200/B/2012/1407518107

VÝZNAMNÉ ŽENY V SVETOVEJ POLITIKE A DIPLOMACII

Bakalárska práca

2012

Mária Patylová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

VÝZNAMNÉ ŽENY V SVETOVEJ POLITIKE A DIPLOMACII

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: 6221 7 00 – Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov

Školiteľ: PaedDr. Emília Vokálová, CSc.

Bratislava 2012

Mária Patylová

ČESTNÉ VÝHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu som vypracovala samostatne a uviedla som všetku použitú literatúru.

Dátum: 30. 03. 2012

.....

(podpis študenta)

POĎAKOVANIE

Rada by som sa poďakovala vedúcej bakalárskej práce PaedDr. Emílii Vokálovej, CSc. za cenné rady a odporúčania pri mojom písaní a feministickému združeniu Aspekt za pomoc pri výbere vhodnej literatúry.

ABSTRAKT

PATYLOVÁ, Mária: *Významné ženy v svetovej politike a diplomacii*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. Vedúci záverečnej práce: PaedDr. Emília Vokálová, CSc.. Bratislava: FMV EU, 2012, 72 s.

Cieľom záverečnej práce je analýza úspechov významných žien svetovej politiky a diplomacie so zameraním na bývalú britskú premiérku, Margaret Thatcherovú. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje šesť grafov a štyri tabuľky. Prvá kapitola je venovaná prehľadu žien úspešných v politickej sfére, vývoju ich politických práv a analýze súčasnej situácie vo vybraných oblastiach. V ďalšej časti sú charakterizované najdôležitejšie udalosti v živote Margaret Thatcherovej pred rokom 1979, ktoré ovplyvnili jej konanie vo funkcii premiérky Spojeného kráľovstva. Záverečná kapitola sa zaoberá predovšetkým ekonomickou politikou Margaret Thatcherovej v rokoch 1979 – 1990 a jej pôsobením v medzinárodných vzťahoch. Výsledkom riešenia danej problematiky je konštatovanie, že aj keď je ženám odopieraná rovnoprávna účasť na politickom živote už od čias staroveku, v každom období sa našli výrazné ženské osobnosti, ktoré dokázali, že vôbec nezáleží na pohlaví a prekonali predsudky spoločnosti.

Kľúčové slová:

významné ženy, politické práva žien, Margaret Thatcherová, thatcherizmus, diplomacia

ABSTRACT

PATYLOVÁ, Mária: *Notable women of world politics and diplomacy*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations – Supervisor: PaedDr. Emília Vokálová, CSc.. Bratislava: FMV EU, 2012, 72 p.

The aim of the thesis is to analyze the success of important women in world politics and diplomacy, focused on the former British Prime Minister, Margaret Thatcher. The work is divided into three chapters. It contains six charts and four tables. The first chapter is devoted to an overview of successful women in the political sphere, to the development of their political rights and it analyzes current situation in selected areas. The next section characterizes the most important events in the life of Margaret Thatcher before 1979, which affected her actions in office of Prime Minister of the United Kingdom. The final chapter is primarily concerned with the economic policies of Margaret Thatcher in the years 1979 – 1990 and with her actions in international relations. Result of this issue is the conclusion, that even when the equal participation in political life is denied to women since ancient times, there was in each period significant women figures, showing, that it does not matter, what gender a person is and they have overcome prejudices of society.

Key words:

notable women, political rights of women, Margaret Thatcher, thatcherism, diplomacy

OBSAH

Úvod.....	9
1 Historický prehľad významných žien. Vývoj politických práv žien. Úspechy vybraných političiek a diplomatiek.....	11
<i>1.1 Starovek.....</i>	<i>11</i>
1.1.1 Egyptské ženy.....	11
1.1.2 Egyptské kráľovné a Kleopatra.....	12
<i>1.2 Stredovek.....</i>	<i>12</i>
1.2.1 Dámy z obdobia renesancie.....	12
<i>1.3 Osvietenstvo.....</i>	<i>13</i>
1.3. Versailleský dvor a Madam de Pompadour.....	13
1.3.2 Mária Terézia.....	14
1.3.3 Katarína II Veľká.....	14
<i>1.4 Veľká francúzska revolúcia.....</i>	<i>15</i>
<i>1.5 História volebného práva žien.....</i>	<i>15</i>
1.5.1 Hnutie sufražetiek v Spojených štátoch amerických.....	16
1.5.2 História volebného práva žien v Európe.....	17
<i>1.6 Politické práva žien.....</i>	<i>18</i>
1.6.1 Aktivity Organizácie spojených národov za zrovnoprávnenie žien.....	18
1.6. Aktivity Európskej únie za zrovnoprávnenie žien.....	19
<i>1.7 Zastúpenie žien v politike – vývojové trendy.....</i>	<i>19</i>
1.7.1 Ženy v Európskom parlamente.....	19
1.7.2 Ženy v slovenskom parlamente.....	22
<i>1.8 Vybrané ženy svetovej politiky a diplomacie.....</i>	<i>24</i>
1.8.1 Madeleine Albright.....	24
1.8.2 Pratibha Patil.....	25
1.8.3 Brigita Schmögnerová.....	27
2 Margaret Thatcherová pred rokom 1979.....	28
2.1 Aspekty formovania budúcich politických postojov Margaret Thatcherovej.....	28

2.2 Začiatky politickej kariéry.....	30
2.2.1 Volebný obvod Dartford.....	30
2.2.2 Volebný obvod Finchley.....	31
2.2.3 Členka parlamentu 1959 – 1964.....	33
2.2.4 Členka tieňového kabinetu 1964 – 1970.....	33
2.2.5 Ministerka školstva v konzervatívnej vláde 1970 - 1974.....	34
2.2.6 Budovanie Welfare State (štátu blahobytu) a udalosti 70. rokov.....	35
2.2.8 Sir Keith Joseph a Margaret Thatcherová.....	36
2.2.9 Voľby predsedu Konzervatívnej strany v roku 1974.....	36
2.2.10 Predsedkyňa Konzervatívnej strany.....	37
2.2.11 Tieňová premiérka.....	38
2.2.13 Všeobecné voľby v roku 1979.....	39
3 Margaret Thatcherová po roku 1979	41
3.1 <i>Thatcherizmus</i>	41
3.1.1 Prvý kabinet Margaret Thatcherovej.....	41
3.1.2 Nová ekonomická stratégia.....	42
3.1.3 Výsledky novej economickej stratégie.....	43
3.1.4 Nezamestnanosť.....	44
3.1.5 Štátna správa a verejné výdavky počas 1. funkčného obdobia.....	46
3.1.6 Preferencie voličov pred všeobecnými voľbami v roku 1982.....	47
3.1.7 Druhý kabinet Margaret Thatcherovej.....	47
3.1.8 Verejné výdavky a štátna správa počas 2. funkčného obdobia.....	48
3.1.9 Privatizácia a zmena spoločnosti vo Veľkej Británii.....	49
3.1.10 Posledné funkčné obdobie.....	50
3.1.9 Prínosy thatcherizmu a jeho negatívne dopady.....	51
3.2 <i>Margaret Thatcherová v medzinárodných vzťahoch</i>	52
3.2.1 Margaret Thatcherová a Spojené štáty americké.....	53
3.2.2 Vojna o Falklandské ostrovy.....	54
3.2.3 Margaret Thatcherová a jej vzťah k Európskemu spoločenstvu.....	56
3.2.4 Margaret Thatcherová a Sovietsky zväz.....	59
Záver.....	61
Zoznam použitej literatúry.....	63

ÚVOD

Cieľom tejto bakalárskej práce je analýza úspechov významných žien pôsobiacich v politickej a diplomatickej sfére. Túto tému sme si vybrali kvôli jej aktuálnosti a potrebe šírenia osvetu v danom smere. Ženy tvoria viac ako polovicu svetovej populácie, napriek tomu je ich zastúpenie v najdôležitejších politických funkciách stále veľmi poddimenzované. Aj keď boli ženy v politike a vládnych funkciách podceňované a k moci nepripúšťané, predsa sa v minulosti vyskytli viaceré vládkyne a političky so silnou mocou. Chceli by sme poukázať na to, čo si moderná spoločnosť síce už uvedomila, ale stále neimplementovala do praxe. A síce, že ženy sú rovnocenné mužom a pri významných osobnostiach nezohráva pohlavie rozhodujúcu úlohu pri podmieňovaní ich schopností, vedomostí a osobností.

V prvej kapitole sa budeme venovať najvýznamnejším ženám ľudskej histórie, od čias staroveku až po súčasnosť. Súčasťou kapitoly je aj vývoj volebného práva pre ženy vo vtedajších centrách feministického hnutia, v Spojených štátoch amerických a vo Veľkej Británii, a vyzdvihnutie najdôležitejších dokumentov na nadnárodnej úrovni, ktoré sa venujú otázke zrovnoprávnenia žien. Zameriame sa najmä na tie, ktoré priznávajú ženám politické práva. Budeme analyzovať vývoj percentuálneho zastúpenia žien v najdôležitejších volených orgánoch Európskej únie a Slovenskej republiky. V závere kapitoly opisujeme úspechy Madeleine Albrightovej, pôsobiacej predovšetkým v diplomatickej sfére, Pratibhy Patilovej, prvej indickej prezidentky a Brigity Schmögnerovej, významnej slovenskej političky a ekonómky. Tieto ženy sme si vybrali pre ich nesporný ženský prínos do sféry najvyššej politiky a diplomacie.

Pri tvorbe prvej kapitoly sme používali najmä knižné publikácie s historickým alebo feministickým zameraním, doplnené internetovými zdrojmi. V závere kapitoly sme vyhodnocovali grafy a tabuľku. Zozbierali sme údaje z viacerých knižných a internetových zdrojov, ktoré sme navzájom porovnali a syntézou spojili do celku, ktorý sme slovné interpretovali.

V ďalších dvoch kapitolách sa budeme venovať životu a politickej kariére Margaret Thatcherovej. Žene, ktorá svojím prístupom a politikou, nazvanou po nej – thatcherizmom, natrvalo zmenila spoločnosť a národné hospodárstvo Veľkej Británie. Zlomovým rokom,

ktorý rozdeľuje druhú a tretiu kapitolu, je rok 1979, keď Konzervatívna strana na čele s pani Thatcherovou vyhrala všeobecné voľby a jej predsedkyňa sa stala premiérkou Jej Veličenstva.

Cieľom druhej kapitoly je priblíženie kľúčových udalostí v živote Margaret Thatcherovej, ktoré výrazným spôsobom ovplyvnili nielen jej osobnosť, ale neskôr aj celkovú situáciu v Spojenom kráľovstve po roku 1979. Od prvého vplyvu jej otca, cez udalosti Veľkej hospodárskej krízy, II. svetovej vojny, vplyv štúdia na Oxforde, až po začiatky jej politickej kariéry, keď zbierala cenné skúsenosti v rôznych volebných obvodoch, ako členka parlamentu, neskôr tieňového kabinetu a ako tieňová premiérka jej Veličenstva, na čele Konzervatívnej strany.

Pri zostavovaní tejto kapitoly sme čerpali najmä z knižných publikácií biografického charakteru. Použili sme metódu syntézy, keď sme spájali fakty z viacerých zdrojov a analyzovali sme ich dopady na činy Margaret Thatcherovej po roku 1979.

Tretiu kapitolu rozdelíme do dvoch častí. Prvá časť sa bude venovať ekonomickej oblasti, kde popíšeme pozitívne a negatívne vplyvy thatcherizmu na jednotlivé oblasti národného hospodárstva Veľkej Británie. Druhá časť sa bude zaoberať pôsobením Thatcherovej v diplomatickej sfére. Zameriame sa na jej vzťahy s predstaviteľmi najvýznamnejších partnerov Veľkej Británie tých čias, na Spojené štáty americké a Európske spoločenstvo. Budeme pozorovať aj vývoj jej vzťahu k Sovietskému zväzu. Samostatnú časť predstavuje Falklandská vojna, v ktorej sa venujeme analýze jej príčin, priebehu a dopadu na postavenie Thatcherovej a Veľkej Británie v medzinárodných vzťahoch.

Pri tvorbe ekonomickej časti sme používali údaje z rôznych štatistických portálov. Tieto údaje sme zozbierali, porovnali a využili pri tvorbe grafov a tabuliek, ktoré sme slovne interpretovali a analyzovali príčiny vzniknutých stavov. V časti venujúcej sa diplomacii sme využívali predovšetkým internetové časopisy a zápisnice z medzinárodných stretnutí a rokovaní. Podklady pre spracovanie témy o Falklandskej vojne sme čerpali z internetových portálov, detailne sa venujúcich tejto problematike.

1 HISTORICKÝ PREHĽAD VÝZNAMNÝCH ŽIEN. VÝVOJ POLITICKÝCH PRÁV ŽIEN. ÚSPECHY VYBRANÝCH POLITIČIEK A DIPLOMATIEK.

V tejto kapitole sa bližšie zaoberáme historickým prehľadom žien od čias staroveku až do obdobia Veľkej francúzskej revolúcie, ktorá znamenala počiatky formovania boja za rovnoprávne postavenie žien v spoločnosti a politike. V druhej časti kapitoly sa zaoberáme vývojom tohto procesu. Tretia časť úvodnej kapitoly je venovaná analýze súčasnej situácie, predovšetkým v Európskej únii a v Slovenskej republike, predmetom ktorej je sledovanie vývoja zastúpenia žien v najvyššej politike. V závere opisujeme úspechy troch nami vybraných političiek a diplomatiek 20. a 21. storočia, Madeleine Albrightovej, Pratibhy Patilovej a Brigity Schmögnerovej.

1.1 Starovek

1.1.1 Egyptské ženy

Ženy boli vo všeobecnosti považované za vážne nebezpečenstvo pre svoje väčšie spojenie s prírodnými silami, ako mali muži, v ktoré Egypťania bez výhrady verili a preto ich nechceli obrátiť proti sebe. V ženských hrobách 1000 rokov p. n. l. sa našli uložené rôzne zbrane, ktoré dokazujú, že Egypťanky v staroveku mali bojovný potenciál a aj preto vyvolávali obavy.¹

V tom období mali Egypťanky veľkú slobodu. Ony obchodovali na trhu, zatiaľ čo muži sedeli doma a tkali. Dokonca mali takú príležitosť, ktorú nemajú ani niektoré dnešné moderné ženy a to, že za rovnakú prácu dostávali tú istú odmenu ako muži. V Egypte sa žena mohla uplatniť aj v chráme ako kňažka. Kňažky pôsobili hlavne v svätyniach ženských bohýň, kde pripravovali obeť mŕtvym. Najčastejšie to boli manželky významných mužov.

¹ Schuman – Antelme, R. – Rossini, S.: *Tajemství bohyně Hathor: Lásky, erotika a sexualita ve faraonském Egyptě*. 2003. s. 213

Samozrejmosťou bolo, že sa ženy v Egypte starali o deti a o domácnosť. Niektoré sa profesionálne venovali aj spevu, hudbe a tancu.²

1.1.2 Egyptské kráľovné a Kleopatra

K politickej moci sa ženy dostali len ťažko a veľmi zriedka. Počas egyptskej histórie, ktorá bola dosť dlhá sú známe len tri vládnuce kráľovné, ktoré disponovali úplnou právomocou „žijúceho boha“. Bola to Hatšepsut z 18. dynastie, pôvodne regentka mladého Thutmosa, ktorá sa po dvoch rokoch zmocnila trónu na ďalšie dve desaťročia. Druhou bola manželka Setchiho II., Tavošret, ktorá vládla dva roky po smrti svojho malého syna a napokon posledná príslušníčka ptolemaiovskej dynastie – Kleopatra VII..³

Veľmi silný bol aj kult tajomnej Nefertiti, ktorá však nebola vládkyňou, len manželkou panovníka Achnatona.⁴

Tieto ženy si dokázali zabezpečiť počas svojho panovania rovnakú autoritu, tak ako aj mužskí vládatelia. Všetky spomínané ženy sa už počas svojho života stali uctievanými postavami. Povesťnými sa stali ich politické aktivity. Napr. Kleopatra spolu s Marcom Antoniom sa snažila o vytvorenie obrovskej ríše v severnej Afrike a na Blízkom Východe. Ale aj napriek Kleopatrinmu veľkému úsiliu, múdrosti a šarmu nedokázala sa vzoprieť rastúcej moci Rímskeho impéria. Aj keď sa veľmi snažila, správ o jej politických činoch bolo málo. Historici zdôrazňovali viac jej krásu a šarm ako zásluhy, akoby chceli ukázať, že žena dokáže vládnuť len prostredníctvom svojej krásy a nie ducha.⁵

1.2 Stredovek

1.2.1 Dámy z obdobia renesancie

V hierarchii žien renesancie stáli na najvyššom stupni kráľovné. Katarína Medicejská, jej dcéra Margaréta Navarrská či Izabela Kastílska boli veľkými vládkyňami svojej doby, aj

² Gregorová, A.: *Bohovia, cirkvi a žena*. 1986. s. 55

³ Strouhal, E.: *Život starých Egyptanů*. 1989. s. 73

⁴ Gregorová, A.: *Bohovia, cirkvi a žena*. 1986. s. 54

⁵ Egypt blog: *Tutanchamon blog*. [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <<http://tutanchamon-world.blog.cz/en>>

keď ich moc bola skôr zákulisného charakteru. Katarína Medicejská takmer 30 rokov vládla Francúzsku druhej polovice 16. storočia. Bola nekompromisnou političkou a mala povest' krutej ženy. Súčasťou jej politiky boli zákerné sprisahania a intrigy. Udalosti, kedy sa pomocou krviprelievania snažila potlačiť povstanie hugenotov sú dnes známe ako Bartolomejskú noc. Krajina prežívala ťažké obdobie náboženských vojen a Katarína ho svojimi počinmi horlivej katolíčky ešte zhoršovala. Medzi ľuďom nebola obľúbená, napriek tomu bola najmocnejšou ženou obdobia renesancie.⁶

1.3 Osvietenstvo

1.3. *Versailleský dvor a Madam de Pompadour*

Jeanne Antoinette Poissonová, markíza de Pompadour, bola vedená svojou matkou už od malička k dosahovaniu vysokých cieľov. Vrchol svojej kariéry dosiahla na francúzskom dvore vo chvíli, keď sa stala kráľovou favoritkou a uctievanou milenkou. Od daného momentu sa v zámku Versailles, ale ani v celom Paríži neudialo nič bez jej vedomia. Živo sa zaujímala o politické záležitosti a bez nej sa nezaobišlo žiadne dôležité rokovanie ani audiencia. Ak chcel niekto čokoľvek dosiahnuť u kráľa, musel sa uchádzať o priazeň jeho metresy. Vynikajúco ovládala dvorné pomery, no hoci jej všetci nadbiehali, stále bola obklopená intrigami a klebetami. K negatívnym stránkam patrila jej nákladný životný štýl, ktorý stál Francúzsko veľa peňazí, čo v očiach chudoby vyvolávalo nevôľu.⁷

Najlepšie sa cítila v spoločnosti osvietenských filozofov. Sympatizovala s ich myšlienkami, ktoré hlásali slobodu, rovnosť, bratstvo a mala zásluhu pri vychádzaní slávnej Encyklopédie. Zastávala sa Montesquieovho Ducha zákonov proti nespravodlivej kritike, podporovala Rousseaua, chránila Diderota i d'Alemberta. Voltairovi dokonca pomohla k členstvu v Akadémii a ten jej zásluhy o racionalistické hnutie ocenil slovami: „*Napriek všetkému patrí k nám*“. Môžeme povedať, že markíza de Pompadour de facto vládla nielen „dvoru“, ale celému Francúzsku.⁸

⁶ Remiášová, A.: Matka troch kráľov. In: *Slovenka*. s. 44 – 45

⁷ POLIŠENSKÝ, J.: *Ženy v dejinách ľudstva*. 1972. s. 119

⁸ Tamže, s. 119

Po smrti Madame de Pompadour ju nahradila pani du Barry, ale svojej predchodkyni sa vyrovnáť nemohla. Ľudovít XV. bol už za svojim panovníckym zenitom a jeho bezmocná politika ústila k revolúcii. Hybnou silou európskeho myslenia sa stalo osvietenstvo.⁹

Druhá polovica 18. storočia sa stala skutočnou osvietenou epochou, pretože ľudská spoločnosť bola už natoľko zrelá, že pripustila možnosť odstránenia diskriminácie ženskej časti obyvateľstva. Toto obdobie bolo známe vládou významných žien, ktoré sa preslávili veľkými činmi.

K takýmto ženám patrila Mária Terézia, osvietená panovníčka, ktorá svojimi reformami zmenila habsburskú monarchiu, ale aj Katarínu Veľkú, ruskú cárovnú. Obe mali v rukách veľkú moc.

1.3.2 Mária Terézia

Mária Terézia nastúpila na trón po smrti svojho otca Karola III. V roku 1713 bola vydaná Pragmatická sankcia, ktorá hlásala nedeliteľnosť vlády Habsburgovcov nad všetkými krajinami ríše a upravovala aj nástupnícky poriadok, na trón mohla nastúpiť aj žena. Medzi jej najvýznamnejšie reformy patria: reforma školstva, zdravotníctva, daňová a vytvorenie Tereziánskeho katastra a urbáru.¹⁰

1.3.3 Katarína II Veľká

Katarína II Veľká bola pôvodom nemecká princezná. Prestúpila na pravoslávnu vieru a prijala nové meno Katarína. Vydala sa za ruského cára Petra III., ktorý sa o vládnutie nezaujímal. Peter III. krátko po svadbe zomrel za nevyjasnených okolností, a tak začala vládnuť Katarína. Bola vzdelaná v osvietenom duchu. Dopisovala si so spisovateľom Voltairom, čo sa odrazilo v spôsobe jej vlády. Podporovala rozvoj ruštiny a umenie. Získala Čierne more a Krym, ukončila kozáctvo v armáde. Ruské nevoľníctvo (krepostničestvo) nezrušila, no určila maximálne množstvo povinností pre nevoľníka voči vrchnosti.

⁹ POLIŠENSKÝ, J.: *Ženy v dejinách ľudstva*. 1972. s. 119

¹⁰ Šimončíč, A.: Imperátorka Mária Terézia zmenila podobu monarchie. In: *Život*. [cit. 2012-01-23]. Dostupné na internete: <<http://zivot.lesk.cas.sk/clanok/8430/imperatorka-maria-terezia-zmenila-podobu-monarchie.html>>

1.4 Veľká francúzska revolúcia

Vo Francúzsku to boli spočiatku najmä ženy, ktoré sa masovo podieľali na francúzskej revolúcii.¹¹ Najvýraznejšou ženskou osobnosťou Veľkej francúzskej revolúcie bola Olympe de Gouges, vlastným menom Marie Gouze. Feministické vedkyne ju považujú za zakladateľku moderného feminizmu, kvôli jej Deklarácii práv ženy a občianky (1791). Túto alternatívnu verziu deklarácie spísala po vydaní pôvodnej Deklarácii práv človeka a občana z roku 1789, keď bolo jasné, aké pohlavie mali mať tí, ktorí boli slobodní a rovní. Vylučovanie žien z verejného života, ako aj ďalšie otázky súvisiace s právami žien spracovala v početných divadelných hrách, článkoch, listoch, románových pokusoch, výzvach a pamfletoch.¹²

Olympe de Gouges bola zatknutá v júni 1793, pretože sa verejne postavila proti poprave kráľa, keď sa rozhodovalo o budúcej forme vlády vo Francúzsku. V skutočnosti existoval aj ďalší dôvod, prečo musela 3.novembra 1793 zomrieť pod gilotínou. 30.októbra toho roku boli na základe rozhodnutia francúzskeho Národného konventu zakázané všetky ženské kluby a organizácie. Konvent to odôvodnil tým, že ženy nemajú dostatok schopností potrebných na riadenie vecí verejných. Olympe de Gouges mala slúžiť ako varovný príklad pre ženy, ktoré by chceli nasledovať jej revolučné myslenie. O volebné právo bojovali ženy ešte veľmi dlho – vo Francúzsku viac ako 150 rokov.¹³

1.5 História volebného práva žien

Aby sa vôbec mohlo hovoriť o volebnom práve žien, bolo nutné, aby právo voliť získali najskôr široké vrstvy mužov, pretože ich volebné práva boli v autokratických režimoch z obdobia feudalizmu obmedzené. K udeleniu volebného práva mužom na všetkých úrovniach došlo vďaka demokratickým revolúciám v 18. a 19. storočí.¹⁴

Vo väčšine severoamerických kolónií sa volebné právo v rokoch 1776-1783 pred revolúciou udeľovalo, nie na základe pohlavia, ale podľa majetnosti. Tým pádom ho získala aj

¹¹ Appelt, E. – Neyer, G.: *Feministische Politikwissenschaft*. 1994. s.105

¹² Farkašová, K. a kol.: *Volebné právo žien : Vybrané texty*. 2002. s.12

¹³ Cviková, J.: *Olympe de Gouges: Deklarácia práv ženy a občianky*. 2002. s.141

¹⁴ Farkašová, K. a kol.: *Volebné právo žien : Vybrané texty*. 2002. s. 15

obmedzená skupina majetných žien. Paradoxne rozšírenie demokracie v 19.storočí znamenalo pre ženy porážku. Volebné právo bolo definované tak, že prináležalo len mužom. Ženám bolo dlhodobo odmietané udelenie volebného práva, pretože boli považované za menejcenné. Existovalo presvedčenie, že ženám chýba schopnosť rozlišovať a racionálne vnímať skutočnosti.¹⁵

1.5.1 Hnutie sufražetiek v Spojených štátoch amerických

V 19. storočí vzniklo v Spojených štátoch amerických hnutie sufražetiek¹⁶. Angažovali sa za podporu volebného práva pre ženy, proti otroctvu a za zákaz konzumovania alkoholu. Napriek podpore mnohých významných amerických verejných činiteľov, antifeministické predsudky v spoločnosti ich úlohu výrazne sťažovali. Obviňovali ich z amorálnosti a tvrdili o nich, že sú neženské. Ich zhromaždenia boli narúšané násilníkmi a samotné členky sa často stávali terčom fyzických útokov. Napriek problémom sa hnutie sufražetiek postupne silnelo spolu s hnutím za zrušenie otroctva.¹⁷

Po občianskej vojne, v roku 1868 predložili abolitionisti¹⁸ požiadavku, aby bol k ústave prijatý dodatok o volebnom práve pre všetkých Američanov bez ohľadu na rasu, vierovyznanie či farbu pleti. Sufražetky namietali, že v dodatku sa nehovorí nič o ženách. Abolicionisti im odpovedali, že by mali stiahnuť svoje požiadavky, aby prijatie dodatku nebolo ohrozené. Reakciou sufražetiek bol vznik Národnej asociácie sufražetiek (National Woman Suffrage Association) v roku 1869 pod vedením Stanton a Anthony, ktoré chcelo dosiahnuť uzákonenie volebného práva pre ženy na federálnej úrovni. Americká asociácia sufražetiek (American Woman Suffrage Association) pod vedením Stona a Beechera si dala za cieľ získať volebné právo pre ženy v jednotlivých štátoch únie. Samostatne neboli efektívne, v roku 1890 sa spojili a vytvorili Národnú americkú asociáciu sufražetiek (National American Woman Suffrage Association). Výsledkom ich úsilia bolo, že volebné právo získali ženy postupne počas rokov 1893 – 1918 v 14 amerických štátoch.¹⁹

¹⁵ Cviková, J.: *Olympe de Gouges: Deklarácia práv ženy a občianky*. 2002. s.103

¹⁶ Z francúzskeho a anglického slova suffrage (volebné právo), členka radikalistického hnutia za zrovnoprávnenie žien

¹⁷ Farkašová, K. a kol.: *Volebné právo žien : Vybrané texty*. 2002. s. 15 - 17

¹⁸ Člen hnutia za oslobodenie otrokov

¹⁹ Juráňová, J.: *Volebné právo žien*. 2002. s.106

V roku 1920 kongres Spojených štátov amerických ratifikoval 19.dodatok k Ústave Spojených štátov amerických, podľa ktorého volebné právo nesmie byť odoprené alebo obmedzené na federálnej ani štátnej úrovni na základe pohlavia.²⁰

1.5.2 História volebného práva žien v Európe

V Európe sa o volebné právo žien usilovala už Mary Wollstonecraft z Veľkej Británie vydaním svojho diela Obrana práv ženy z roku 1792. V 30. a 40. rokoch 19. storočia žiadali chartisti volebné právo pre ženy v rámci rozšírenia programu ľudských práv. Neskôr sa za túto myšlienku zasadzovali liberálni zákonodarcovia, ako napríklad John Stuart Mill, Richard Coben, John Bright. Ich požiadavky boli zamietané. Kráľovná Viktória, premiér William Gladstone, ako aj Benjamin Disraeli patrili medzi prominentných antifeministov toho obdobia.²¹

Britské hnutie sufražetiek založilo Národnú úniu spoločností sufražetiek (National Union of Woman Suffrage Societise) v roku 1897. Časť členiek sa oddelila a vytvorili Ženskú sociálnu a politickú úniu (Women's Social and Political Union) pod vedením Emmeline Pankhurst.²²

Keď začala I. svetová vojna, sufražetky ukončili svoju kampaň a koncentrovali sa na pomoc vlasti, čím si získali verejnú mienku. Po skončení vojny udelil parlament volebné právo ženám, ktoré vlastnili majetok, alebo mali manželov s majetkom, a ženám nad 30 rokov s univerzitným vzdelaním. V roku 1928 bola znížená veková hranica žien, ktoré mohli voliť, na 21 rokov. Tak získali ženy volebné právo v tom istom rozsahu ako muži. V nasledujúcom roku sa Margaret G. Bondfield, odborová predáčka, stala prvou ministerkou v dejinách Veľkej Británie. V súčasnosti majú ženy volebné právo vo všetkých štátoch s výnimkou niektorých moslimských krajín.²³

²⁰ Farkašová, K. a kol.: *Volebné právo žien : Vybrané texty*. 2002. s. 17

²¹ Juráňová, J.: *Volebné právo žien*. 2002. s.106

²² Farkašová, K. a kol.: *Volebné právo žien : Vybrané texty*. 2002. s. 17 - 18

²³ Juráňová, J.: *Volebné právo žien*. 2002. s.107

1.6 Politické práva žien

Aj keď ženy získali pasívne volebné právo, „právo voliť“, aktívne volebné právo, „právo byť zvolený“ a „právo podieľať sa na tvorbe a realizácii politiky“, im bolo stále upierané. Zápas žien za rovnaké politické práva sa značne oneskoril za „mužským“ zápasom. „Moderný koncept ľudských práv je postavený na ideji rovnosti všetkých ľudí a princípe univerzality.“²⁴ V praxi však stále existujú nedostatky v ich uplatňovaní. Problémy vznikajú v súvislosti s implementáciou a dodržiavaním práv na národnej úrovni. Vznikajú rozpory medzi ich obsahom a praktickou realizáciou. Tieto problémy viedli k tomu, že sa občianske a politické práva stali predmetom medzinárodnej úpravy.²⁵

1.6.1 Aktivity Organizácie spojených národov za zrovnoprávnenie žien

OSN prijala viacero dokumentov, ktoré zabezpečujú rovnoprávne postavenie pre ženy a mužov. Takými sú: Medzinárodná listina ľudských práv – Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948), Medzinárodné dohody o občianskych a politických právach a o ekonomických, sociálnych a kultúrnych právach (1966), Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (1979)²⁶. Pozornosť medzinárodného spoločenstva sa v 90. rokoch presunula smerom k akčným programom. Medzi ne patria: Svetová konferencia o ľudských právach (Viedeň, 1993) tzv. Viedenská deklarácia, Medzinárodná konferencia OSN o populácii a rozvoji (Káhira, 1994), Akčný program Svetového summitu o sociálnom rozvoji (Kodaň, 1995). Medzi najvýznamnejšie patrí Akčná platforma IV. svetovej konferencie o ženách (Peking, 1995), ktorá odporučila vládam jednotlivých krajín, aby urobili všetky opatrenia potrebné na zabezpečenie prístupu a plnej účasti žien v rozhodovacích a mocenských štruktúrach. V rokoch 1999 a 2000 sa konali Medzinárodná konferencia o populácii a rozvoji Káhira +5²⁷ a V. svetová konferencia o ženách Peking +5, na ktorých sa zhodnotilo, že oblasť žien v politike je stále nepostačujúca.²⁸

²⁴ Farkašová, K. a kol.: *Volebné právo žien : Vybrané texty*. 2002. s.20

²⁵ Farkašová, K. a kol.: *Volebné právo žien : Vybrané texty*. 2002. s.19

²⁶ V ČSSR platný od roku 1987

²⁷ +5 znamená, že na konferenciách sa zhodnotil vývoj v daných oblastiach za uplynulých 5 rokov

²⁸ Farkašová, K. a kol.: *Volebné právo žien : Vybrané texty*. 2002. s. 20 - 21

1.6. Aktivity Európskej únie za zrovnoprávnenie žien

Problematike rovnosti príležitostí sa venuje aj Európska únia. Implementuje dokumenty OSN a zároveň vyvíja aj vlastnú aktivitu na zlepšenie poddimenzovaného zastúpenia žien v politike. Za prelomový dokument v európskej politike rodovej rovnosti sa považuje Amsterdamská zmluva. Po nej nasledovali I.európsky summit Ženy pri moci (1992 v Aténach), Konferencia vo Viedni (1994), ktorej výsledkom bolo prijatie Rezolúcie Európskeho parlamentu o vyváženej účasti mužov a žien v rozhodovaní, Madridské európske zhromaždenie (1995), Madridská konferencia (1998), ktorá monitorovala pokroky v implementácii Akčnej platformy OSN z Pekingu. Otázka účasti žien na moci a rozhodovaní bola označená za jednu z najproblematickejších oblastí.²⁹

V súčasnosti zastáva najvyššiu pozíciu v krajine 18 žien na celom svete.³⁰ Sú vo funkcii prezidentky, premiérky alebo kancelárky v závislosti od štátnej formy a daného politického systému. Kráľovien a generálnych guvernériek je 6.³¹

1.7 Zastúpenie žien v politike – vývojové trendy

V tejto časti sme sa zamerali najmä na podiel ženských političiek v parlamentoch, volených orgánoch, ktoré reprezentujú prístup spoločnosti k úlohe žien v politike. Keďže Slovenská republika je od mája 2004 členom Európskej únie, zamerali sme sa na jej parlament, a na slovenský parlament. Súčasne sme zanalyzovali vývoj percentuálneho podielu žien v týchto orgánoch a načrtli sme trendovú líniu, ktorou sa bude tento vývoj pravdepodobne uberať.

1.7.1 Ženy v Európskom parlamente

Od roku 1952 je možné sledovať v zastúpení žien v Európskom parlamente rastúcu tendenciu. V roku 2011 bolo v 7.volebnom období Európskeho parlamentu zvolených 34,8%

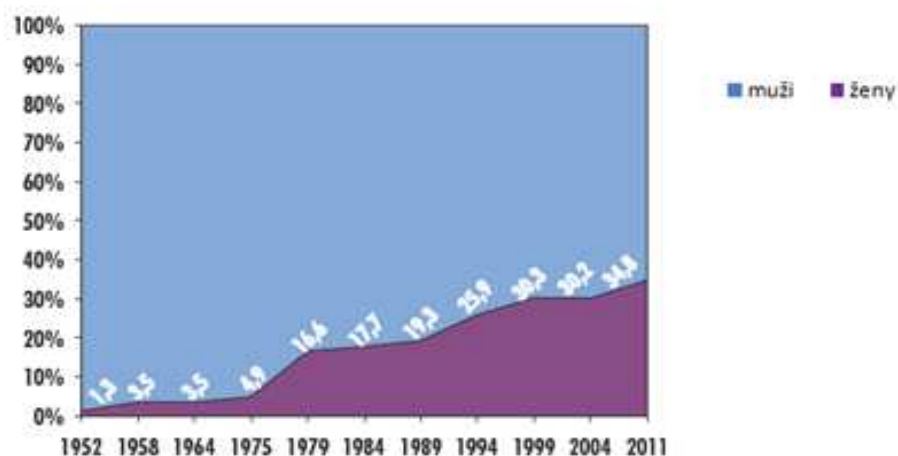
²⁹ Farkašová, K. a kol.: *Volebné právo žien : Vybrané texty*. 2002. s. 22

³⁰ FILIBUSTER CARTOONS : Female World Leaders Currently In Power. In : *Filibuster*. [cit. 2012-03-04]. Dostupné na internete: <http://www.filibustercartoons.com/charts_rest_female-leaders.php>

³¹ Tamže

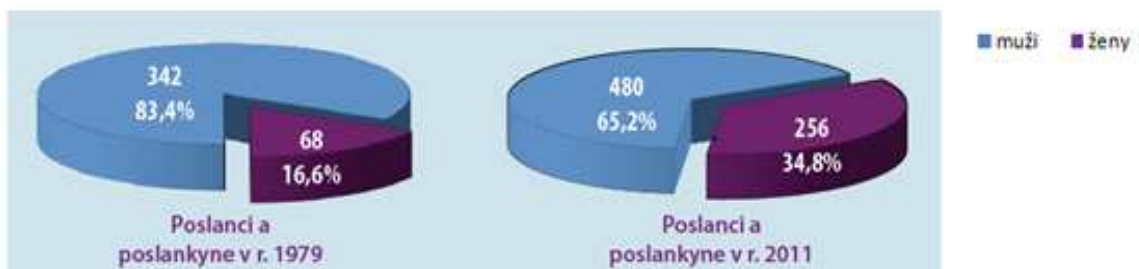
žien, čo je takmer dvojnásobok svetového priemeru podielu žien v národných parlamentoch, ktorý predstavuje 19,3%.³²

Graf č. 1: Poslanci Európskeho parlamentu (1952 – 2011)



Zdroj: *Europa: Ženy v Európskom parlamente*. In: *Portál Európskeho parlamentu*. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB\(2011\)0001_SK.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB(2011)0001_SK.pdf)>

Graf č. 2: Poslanci a poslankyne Európskeho parlamentu (1979 a 2011)



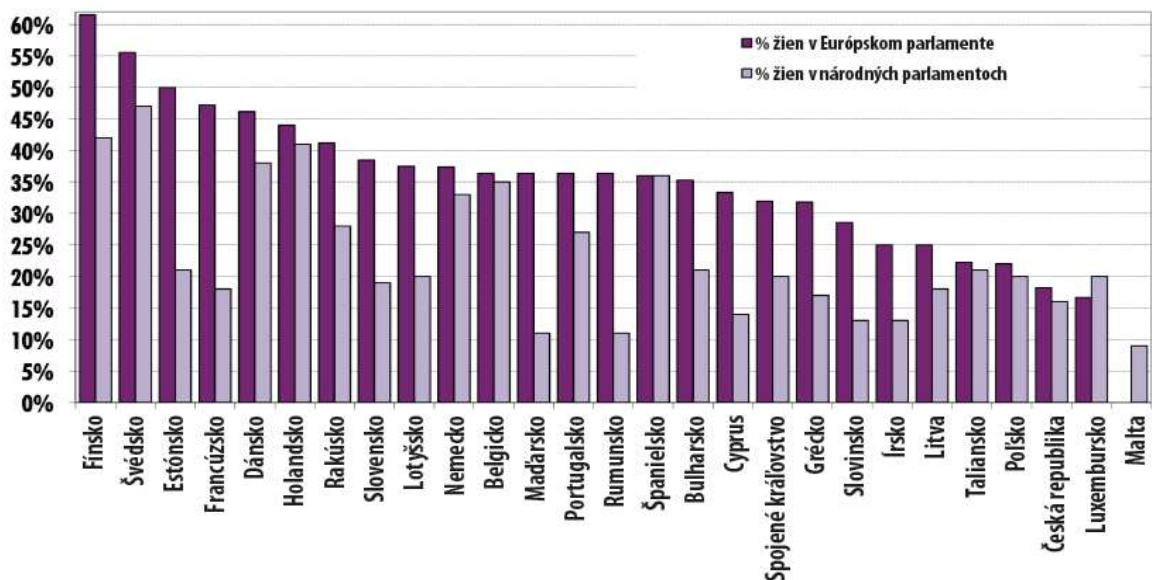
Zdroj: *Europa: Ženy v Európskom parlamente*. In: *Portál Európskeho parlamentu*. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB\(2011\)0001_SK.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB(2011)0001_SK.pdf)>

Podľa predchádzajúcich dvoch grafov môžeme pozorovať rastúci percentuálny podiel žien. Tento trend by mal pokračovať aj v budúcnosti, keďže v Európskej únii sa veľmi

³² *Europa : Ženy v Európskom parlamente*. In : *Portál Európskeho parlamentu*. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB\(2011\)0001_SK.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB(2011)0001_SK.pdf)>

intenzívne diskutuje o možnom zavedení kvót³³ na podporu ďalšieho zvyšovania počtu žien v dôležitých funkciách.³⁴ „Volebné kvóty boli úspešne zavedené vo Francúzsku, Španielsku, Belgicku, Slovinsku, Portugalsku a v Poľsku, mali by teda byť považované za možné riešenie.“³⁵

Graf č. 3: Zastúpenie žien v EP a v národných parlamentoch podľa členských štátov



Údaje, ktoré sa týkajú národných parlamentov, vyjadrujúce počet žien zvolených do dolných snemovni.

Zdroj: Europa: Ženy v Európskom parlamente. In: Portál Európskeho parlamentu. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB\(2011\)0001_SK.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB(2011)0001_SK.pdf)>

Po voľbách v roku 2009 sa podiel žien v Európskom parlamente opäť zvýšil. Percento žien v Európskom parlamente zo všetkých členských štátov Európskej únie je teraz vyššie než v národných parlamentoch, s výnimkou Španielska (rovnaké percento), Malty a Luxemburska. Švédsko a Fínsko si zvolili za poslancov do EP viac žien než mužov.³⁶

³³ Stanovený minimálny percentuálny podiel žien na volebných listinách politických strán a vo vedúcich pozíciách firiem

³⁴ Janíková Stavrovská, Ivana. 2012. *Parlament žiada kvóty pre zvýšenie zastúpenia žien v politike a biznise*. [cit. 2012-03-14]. Dostupné na internete: <<http://www.pramen.info/c/2774/parlament-ziada-kvoty-pre-zvysenie-zastupenia-zien-v-politike-a-biznise.htm>>

³⁵ Janíková Stavrovská, Ivana. 2012. *Parlament žiada kvóty pre zvýšenie zastúpenia žien v politike a biznise*. [cit. 2012-03-14]. Dostupné na internete: <<http://www.pramen.info/c/2774/parlament-ziada-kvoty-pre-zvysenie-zastupenia-zien-v-politike-a-biznise.htm>>

³⁶ Europa : Ženy v Európskom parlamente. In : *Portál Európskeho parlamentu*. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB\(2011\)0001_SK.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB(2011)0001_SK.pdf)>

1.7.2 Ženy v slovenskom parlamente

„Účasť žien v politike patrí na Slovensku z hľadiska rodovej rovnosti medzi najkritickejšie oblasti.“³⁷

Tabuľka č. 1: Podiel žien v slovenskom parlamente (1985 – 2012)

Volebné obdobie	Podiel žien v %
1985 – 1990	29,0
1990 – 1992	12,0
1992 – 1994	15,3
1994 – 1998	14,7
Koniec roku 1998	12,7
September 1999	14,0
Júl 2001	12,6
2002	19,3
2006	16,0
2010	15,3
2012	16,0

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa:

1 Cviková, J. – Filadelfiová, J. 2004. *Slowakei*. In : *Handbuch Politische Partizipation von Frauen in Europa : Band II: Die Beitrittsstaaten*. s. 125

2 Statistics: Štatistický úrad SR. [cit. 2011-12-16]. Dostupné na internete: <<http://portal.statistics.sk/files/KrajskeSpravy/KE/gender2011/2/7-verejny-zivot-rozhodovanie-148-149.pdf>>

3 Plus jeden deň/irk – TASR : V parlamente ubudne žien, na politiku nemajú žalúdok. In: PLUSKA. [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete: <<http://www.pluska.sk/spravy/parlamentne-volby-2012/v-parlamente-ubudne-zien-politiku-nemaju-zaludok.html>>

Počet žien vo vedúcich pozíciách v politike a verejnej správe zaznamenal po roku 1989, podobne ako v krajinách strednej a východnej Európy, prudký pokles aj na Slovensku. V roku 1990 ich zastúpenie v parlamente pokleslo z 29% na 12%.³⁸ Odvtedy podiel poslankýň v NR SR kolísal okolo hodnôt 12 – 15%, až v roku 2002 prekročil hranicu 19%. V nasledujúcich volebných obdobiach sa ustálil približne na 16%. Tento stav je dôsledkom

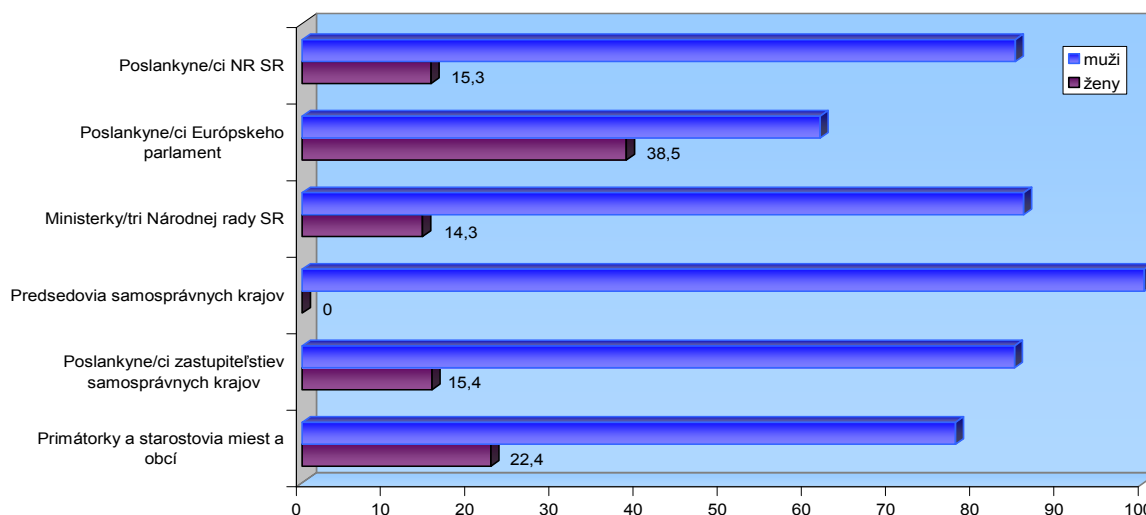
³⁷ HOLUBOVÁ, Barbora. *Účasť žien v politike - postoje, stav a perspektíva*. 2010. [cit. 2011-11-15]. Dostupné na internete: <http://www.instituttr.sk/download/b_holubova_5.pdf>

³⁸ Wandel, J. *Nižšia účasť žien v politike ochudobňuje spoločnosť*. 2012. [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete: <<http://hnonline.sk/c1-54971620-nizsia-ucast-zien-v-politike-ochudobnuje-spolocnost>>

nízkeho počtu žien na volebných kandidátkach politických strán, čo by vyriešilo zavedenie už spomínaných kvót.

V roku 2010 sa po prvý krát v histórii Slovenskej republiky stala predsedníčkou vlády žena. Po voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky, uskutočnených v marci 2012, získalo poslanecké kreslá 24 žien, čo predstavuje 16% pléna v súčasnej Národnej rade SR.³⁹ Najviac, 15 poslankýň, má Smer-SD, ktorému patrí v parlamente 83 kresiel.⁴⁰ Druhý najvyšší počet poslankýň (4) majú Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti.⁴¹ Obyčajní obsadia spolu 16 kresiel. Po dve zákonodarkyne majú strany KDH⁴² (16 kresiel) a SDKÚ-DS⁴³ (11 kresiel). Len jednu poslankyňu má strana SaS⁴⁴, ktorá vo voľbách získala 11 mandátov. 13, ich patrí Mostu-Híd. Ani jeden hlas tejto strany však v pléne nebude patriť žene. Celkový počet poslankýň bude známy po vytvorení vlády.⁴⁵

Graf č. 4: Podiel žien a mužov vo volených orgánoch Slovenskej republiky (2010)



Zdroj: Holubová, Barbora. *Účast' žien v politike - postoje, stav a perspektíva*. 2010. [cit. 2011-11-15]. Dostupné na internete: <http://www.institutrr.sk/download/b_holubova_5.pdf>

³⁹ Wandel, J. *Nížšia účasť žien v politike ochudobňuje spoločnosť*. 2012. [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete: <<http://hnonline.sk/c1-54971620-nizsia-ucast-zien-v-politike-ochudobnuje-spolocnost>>

⁴⁰ Jana Laššáková, Renáta Zmajkovičová, Viera Tomanová, Magda Košútová, Darina Gabániová, Ľubica Rošková, Bibiána Obrimčáková, Jana Val'ová, Iveta Lišková, Anna Vitteková, Oľga Nachtmannová, Lea Grečková, Emília Müllerová, Mária Janíková a Svetlana Pavlovičová.

⁴¹ Erika Jurinová, Eva Horváthová, Helena Mezenská a Mária Ritomská.

⁴² Jana Žitňanská a Monika Gibalová.

⁴³ Lucia Žitňanská a Magda Vášaryová

⁴⁴ Luciu Nicholsonovú

⁴⁵ PLUS JEDEN DEŇ/IRK – TASR : V parlamente ubudne žien, na politiku nemajú žalúdok. In: *pluska.sk*. [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete: <<http://www.pluska.sk/spravy/parlamentne-volby-2012/v-parlamente-ubudne-zien-politiku-nemaju-zaludok.html>>

V roku 2010 bolo možné sledovať silnejšie zastúpenie mužov vo volených orgánoch SR. K vyrovnanému stavu, 50% : 50% sa zatiaľ najviac približuje podiel žien zvolených do Európskeho parlamentu, ktorý predstavuje 38,5% slovenských europoslankyň. Naopak najhoršie zastúpenie žien sme mohli sledovať vo funkcii predsedu samosprávneho kraja, keď v roku 2010 do tejto funkcie nebola zvolená ani jedna žena.

1.8 Vybrané ženy svetovej politiky a diplomacie

Tieto ženy sme vybrali ako zástupkyne jednotlivých kontinentov, pričom sme vybrali z amerického, ázijského a európskeho kontinentu. Zámerom bolo poukázať na úspešné ženy pochádzajúce z rôznych kultúr.

1.8.1 Madeleine Albright

Madeleine Albrightová, rodáčka z Českej republiky⁴⁶, bola 4 roky veľvyslankyňou Spojených štátov amerických pri Organizácii spojených národov.⁴⁷ V tejto funkcii nemala dobré vzťahy s generálnym tajomníkom OSN, pretože podcenil situáciu v Rwande.⁴⁸ Madeleine Albrightová dostala inštrukcie, aby podporila úplné zrušenie UNAMIR, asistenčnej misie OSN pre Rwandu.⁴⁹ Nesúhlasila s týmto rozhodnutím a dosiahla aspoň mierne posilnenie tejto misie. Ani to však nestačilo, aby sa zabránilo genocíde v Rwande.⁵⁰

V rokoch 1997 - 2001 sa stala prvou ženskou ministerkou zahraničných vecí počas vlády Billa Clintona a bola tak prvou ženou zastávajúcou túto pozíciu v histórii americkej vlády.⁵¹ Počas funkčného obdobia sa angažovala v upevňovaní demokracie, v kontrole zbrojenia, za ľudské práva a mier na Blízkom východe, v Afrike a v ďalších oblastiach, kde sa

⁴⁶ The New York Times: Madeleine K. Albright. In : *nytimes.com*. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internete: <http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/a/madeleine_k_albright/index.html>

⁴⁷ The Women's Conference : Madeleine K. Albright. In: *Women's Conference*. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internete: <<http://www.womensconference.org/madeleine-k-albright/>>

⁴⁸ Albright, M. – Woodward, B.: *Madam Secretary: A Memoir*. 2003. s. 147

⁴⁹ United Nations Assistance Mission for Rwanda, UN: Portál Organizácie spojených národov. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamir.htm>>

⁵⁰ PBS: Ghosts of Rwanda. In: *Interview Madelaine K. Albright*. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/interviews/albright.html>>

⁵¹ US DEPARTMENT OF STATE. Madeleine Korbelt Albright, U.S. Secretary of State. In: *US Department of state*. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://secretary.state.gov/www/albright/albright.html>>

vyskytovali konflikty. Vďaka nej, Spojené štáty americké úspešne odpovedali na teror v Kosove. Bola zástancom toho, aby vojnoví zločinci boli privedení pred súd.⁵²

Podľa pani Albrightovej, ak chce byť žena úspešná nesmie sa báť prerušiť niekoho kto hovorí, či už v škole alebo v práci, lebo len tak bude môcť byť počutá. Pretože, až keď budú ženy počuté, budú schopné priniesť zmenu.⁵³

Charakteristickým znakom a môžeme povedať, že aj diplomatickým nástrojom Madeleine Albrightovej, sa stali brošne. Brošne vyjadrujúce jej diplomatické poslanstvo začala nosiť potom, čo kritizovala irackého diktátora, pretože odmietol spolupracovať s inšpektormi zbraní po vojne v Perzskom zálive a jej sympatizanti ju nazvali „hadom“ v básni publikovanej v irackej tlači. Takže na jej ďalšiu cestu do tejto krajiny mala pani Albrightová na saku pripnutého zlatého hada stočeného okolo vetvičky. Pri ďalších zahraničných návštevách, keď chcela byť ostrá, dala si brošňu - osu, ako pri rokovaní s palestínskym vodcom, Jásirom Arafatom. Pri optimistických posolstvách sa ozdobila brošňou – slnkom, ako napríklad na návšteve u juhokórejského prezidenta Kim Dae-jung⁵⁴ alebo na Haiti. Pri stretnutí so severokórejským diktátorom mala na sebe výraznú brošňu v tvare americkej vlajky, ktorá symbolizovala vlastenectvo.⁵⁵

Madeleine Albrightovej sa tak podarilo nenútené vnieť ženský šarm a pre ženy povestný zmysel pre módu aj do oblasti najvyššej diplomacie a využiť brošne ako diplomatický nástroj.

1.8.2 Pratibha Patil

V roku 2007 sa stala 12 prezidentom Indickej republiky a zároveň prvou ženou v tejto funkcii. Plánované volebné obdobie končí v júni 2012.⁵⁶ Bola 24. guvernérkou najväčšieho indického štátu Rajasthan v rokoch 2004 – 2007 a taktiež prvou ženou, ktorej sa podarilo byť

⁵² The Women's Conference : Madeleine K. Albright. In: *Women's Conference*. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internete: <<http://www.womensconference.org/madeleine-k-albright/>>

⁵³ The Women's Conference : Madeleine K. Albright. In: *Women's Conference*. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internete: <<http://www.womensconference.org/madeleine-k-albright/>>

⁵⁴ Crace, J. *The diplomatic secrets of Madeleine Albright's coded jewellery*. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/lifeandstyle/2009/oct/06/madeleine-albright-coded-brooch>>

⁵⁵ Carpenter, M. *Madeleine Albright's pins reflect her diplomatic messages*. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://old.post-gazette.com/pg/11345/1195762-51.stm>>

⁵⁶ Rowni. *2012 Indian President Elections*. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete: <<http://rowni.hubpages.com/hub/Indian-President-2012>>

zvolenou na tento post. Počas svojej politickej kariéry zastávala mnoho funkcií. Každé voľby, v ktorých sa uchádzala o určitú politickú pozíciu, vyhrala.⁵⁷ Keď kandidovala na miesto prezidenta Indie povedala, že vo funkcii prezidentky prijme National Rural Employment Guarantee Act (NREGA)⁵⁸, čo aj splnila. Zároveň vyhlásila, že nebude len „pečiatkovým“ prezidentom, pretože má vlastné názory a vlastnú osobnosť.⁵⁹ Vo voľbách porazila svojho hlavného rivala o 300 000 hlasov.⁶⁰ Po nástupe do funkcie to aj dokázala, veľmi svižne reagovala na súčasný vývoj a potreby svojich občanov. Podporovala boj proti terorizmu.⁶¹ Spolu s manželom založila Vidya Bharati Shikshan Prasarak Mandal, vzdelávací ústav, ktorý prevádzkuje reťazec škôl a vysokých škôl v Amravati, Jalgaone a Bombaji. Zriadila Shram Sadhana Trust, ktorá prevádzkuje ubytovne pre pracujúce ženy v New Dilí, Bombaji a Pune a strojársku vysokú školu v Jalgaone.⁶² Založila družstevné cukrovary známe ako Sant Muktabai Sahakari Sakhar Karkhana a Mukta Nager a družstevné banky, pomenované po sebe, ako Pratibha Mahila Sahakari banky.⁶³ S Pratibhou Patilovou sa spájajú aj rôzne kontroverzie. Banka, ktorú založila, zastavila svoju činnosť vo februári 2003, pretože jej bola odňatá licencia z dôvodu finančných nezrovnalostí.⁶⁴ Bola podozrievaná, že kryla svojho brata, ktorý údajne zavraždil človeka.⁶⁵ Napriek tomu sa snažila zlepšiť postavenie chudobných indických žien a prispela tak ku zlepšeniu ich životných podmienok.

⁵⁷The President of India: *Smt. Pratibha Devisingh Patil*. [cit. 2012-02-02]. Dostupné na internete: <<http://presidentofindia.nic.in/profile.html>>

⁵⁸ Akt zabezpečujúci prácu na vidieku

⁵⁹ Agency PTI: I will not be a rubber stamp President: Pratibha Patil. In: *Daily News & Analysis*. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <http://www.dnaindia.com/india/report_i-will-not-be-a-rubber-stamp-president-pratibha-patil_1103782>

⁶⁰ Mohanty, R. 2011. Hon'ble Smt. Pratibha Devisingh Patil. In: *Orissa*. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <<http://orissa.gov.in/e-magazine/Orissareview/2011/Apr/engpdf/59-61.pdf>>

⁶¹ Tamže

⁶² INDIA TIMES: Pratibha Patil's Resume. In: *Times of India*. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2007-07-19/india/27975570_1_jalgaon-maharashtra-assembly-political-party>

⁶³ Mishra, A. 2007. Pratibha's sugar mill a loan defaulter? In: *Times of India*. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <http://timesofindia.indiatimes.com/India/Pratibhas_sugar_mill_a_loan_defaulter/rssarticleshow/2142691.cms>

⁶⁴ RBI: *Report on Trend and Progress of Banking in India, 2005-06*. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://rbidocs.rbi.org.in/rdocs/Publications/PDFs/73892.pdf>>

⁶⁵ THE INDIAN EXPRESS: Congman's wife drags Pratibha name into allegations, NDA distances itself. In: *The Indian Express*. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://www.indianexpress.com/news/congmans-wife-drags-pratibha-name-into-allegations-nda-distances-itself/160239/>>

1.8.3 Brigita Schmögnerová

Medzi najvýznamnejšie slovenské političky patrí Brigita Schmögnerová.

V roku 1994 bola podpredsedníčkou dočasnej Moravčíkovej vlády za SDE, po predčasných voľbách poslankyňou parlamentu za SDE. V roku 1998 neúspešne kandidovala na post prezidenta Slovenskej republiky. Po vtedajších voľbách sa stala ministerkou financií.⁶⁶ Spolu s Ivanom Miklošom, v tom čase podpredsedom vlády pre ekonomiku, sa im podarilo oživiť rast nášho hospodárstva. „Napriek tomu, že obaja mali v ideologických otázkach rozličný názor, našli spoločnú reč ako konsolidovať rozvrátenú ekonomiku a vzájomne sa rešpektovali.“⁶⁷

Pani Schmögnerová patrila koncom deväťdesiatych rokov k najpopulárnejším politikom na Slovensku, no vo svojej strane pre svoje reformné myslenie obľúbená nebola.⁶⁸ „V roku 2002 pre vážne rozpory so šéfom strany Pavlom Koncošom podala demisiu a z SDE vystúpila.“⁶⁹ V roku 2002 získala Brigita Schmögnerová významný post výkonnej tajomníčky Európskej hospodárskej komisie pri OSN v Ženeve.⁷⁰ Od 1. septembra 2005 je členkou senior managementu Európskej banky pre obnovu a rozvoj v Londýne a zastáva post viceprezidentky.⁷¹

⁶⁶ Majerský, I.: Ženám sa na Slovensku v politike nedarí. In: *Pravda*. [cit. 2011-12-08]. Dostupné na internete: <http://spravy.pravda.sk/zenam-sa-na-slovensku-v-politike-nedari-d9h-/sk_domace.asp?c=A111106_132534_sk_domace_p23>

⁶⁷ Onufer, A. *Ženy, ktoré najviac ovplyvnili slovenskú politiku*. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://aktualne.atlas.sk/zeny-ktore-najviac-ovplyvnili-slovensku-politiku/slovensko/politika/>>

⁶⁸ Onufer, A. *Ženy, ktoré najviac ovplyvnili slovenskú politiku*. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://aktualne.atlas.sk/zeny-ktore-najviac-ovplyvnili-slovensku-politiku/slovensko/politika/>>

⁶⁹ Majerský, I.: Ženám sa na Slovensku v politike nedarí. In: *Pravda*. [cit. 2011-12-08]. Dostupné na internete: <http://spravy.pravda.sk/zenam-sa-na-slovensku-v-politike-nedari-d9h-/sk_domace.asp?c=A111106_132534_sk_domace_p23>

⁷⁰ Onufer, A. *Ženy, ktoré najviac ovplyvnili slovenskú politiku*. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://aktualne.atlas.sk/zeny-ktore-najviac-ovplyvnili-slovensku-politiku/slovensko/politika/>>

⁷¹ Osobnosti: Brigita Schmögnerová / vláda. In: *Osobnosti*. [cit. 2011-12-10]. Dostupné na internete: <<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=354>>

2 MARGARET THATCHEROVÁ PRED ROKOM 1979

2.1 Aspekty formovania budúcich politických postojov Margaret Thatcherovej

Margaret Hilda Roberts⁷² sa narodila 13.októbra 1925 v Granthame (Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska) ako druhé dieťa Alfreda a Beatrice Robertsových.⁷³

Najsilnejší vplyv na formovanie osobnosti Margaret Thatcherovej mal jej otec, ktorý sa prostredníctvom nej snažil dosiahnuť vyššie méty, než aké sa podarili dosiahnuť jemu samému. Pochádzal z krajčírskych rodiny, ale mal slabý zrak, tak mu rodičia vybrali povolanie kupca. Aj keď sa mu nedostalo vyššieho vzdelania, snažil sa vzdelávať sám, a to čítaním rôznych kníh. Bol vynikajúcim rečníkom, hlavným predstaviteľom finančného výboru v mestskej rade, starostom v rokoch 1945-46 a neskôr poslancom komunálneho zastupiteľstva.⁷⁴

Alfred Roberts bol oddaným metodistom, kázal v kostole a k metodizmu viedol celú svoju rodinu. Stál v centre hospodárskeho, kultúrneho a spoločenského života mesta a bol váženým občanom Granthamu. Thatcherová už od svojho detstva sledovala otca pri týchto aktivitách a neraz sa na nich aj spolupodieľala. Politické a rôzne iné diskusie sa pre ňu stali prirodzenou súčasťou života. Robertsovci uznávali tradičné viktoriánske hodnoty: zbožnosť, cudnosť a čistotu. „Margaret Thatcherová hovorila o svojom otcovi ako o liberálovi, ktorý veril vo voľný trh, sociálne svedomie a individuálnu slobodu.“⁷⁵ Na otázku, čím najviac na ňu otec zapôsobil, odpovedala: „Jeho pevné presvedčenie, že niektoré veci sú zlé a niektoré dobré. Jeho viera, že kvalita života závisí na charaktere a že charakter je to, čo zo seba človek urobí. Musíš pracovať, aby si zarobil peniaze a prežil, ale náročná práca je pre formovanie charakteru dôležitejšia. Musíš sa naučiť stáť na svojich vlastných nohách – na to kládol zvlášť veľký dôraz. Je mnoho vecí, ktoré sa nemajú robiť kvôli peniazom, napríklad svadba. Peniaze

⁷² MARGARET THATCHER FOUNDATION: Biography. In: *margaretthatcher.org*. [cit. 2011-11-07]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>>

⁷³ MARGARET THATCHER FOUNDATION: Brief Chronology. In: *margaretthatcher.org*. [cit. 2011-11-07]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/essential/chronology.asp>>

⁷⁴ Lewis, R.: *Margaret Thatcher: A Personal and Political Biography*. 1983. s. 11

⁷⁵ Rovná, L. *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 23

*boli len prostriedkom k účelu, ale účel nikdy nesvätí prostriedky.*⁷⁶ Otec ju učil, aby nikdy nenasledovala dav a rozhodovala sa sama za seba. Ako tvrdí sama Margaret, vysokú dávku sebakontroly, kvôli ktorej ju mnohí považovali za chladnú osobnosť alebo „železnú lady“, jej odmalička vstúpili výchovou rodičia.

Ďalším dôležitým momentom v živote mladej Margaret Thatcherovej bolo určite vypuknutie Veľkej hospodárskej krízy v roku 1929. Rodina Robertsovcov síce kládla veľký dôraz na vlastnú iniciatívu, no v časoch Veľkej hospodárskej krízy sa jej otec zachoval veľmi ľudsky a pomáhal ľuďom, ktorí nemali prácu. Margaret videla veľké množstvo ľudí bez práce a uvedomila si, aká je podpora vlastnej iniciatívy potrebná.

Počas II. svetovej vojny sa kamarátka jej staršej sestry Muriel, židovské dievča Edith z Rakúska, v roku 1938 po anšluse Rakúska nast'ahovala k Robertsovým a veľmi živo im opisovala udalosti nacistického režimu a líčila všetky hrôzy páchané na rakúskych Židoch. Práve táto skúsenosť vyvolala v trinásťročnej Margaret silné odhodlanie brániť demokraciu a svet ohrozený brutálnou diktatúrou a agresívnym antisemitizmom.⁷⁷ Žiadny iný britský premiér nemal tak kladný vzťah k problémom Izraela.

II. svetovú vojnu zažila Margaret ako 14 – 20 ročná. V tom čase stále viac smerovala ku Konzervatívnej strane. Jej idolom sa stal Winston Churchill kvôli svojej odvahe, ktorú preukázal v boji na ochranu demokracie, pre jeho odmietnutie politiky appeasementu, politiky uzmierovania s Hitlerom. Varoval pred blížiacou sa vojnou. Keď sa dostala diplomacia do slepej uličky, volal po modernizácii armády, proti čomu hlasovala strana labouristov, aj keď sa hitlerovské vojská už nebezpečne približovali. Podľa niektorých autorov, práve osobnosť Winstona Churchilla zohrala významnú úlohu v roku 1982, keď Thatcherová vyslala britskú armádu na ostrov Malvíny, aby bojovala proti argentínskemu fašistickému režimu, pretože chcela za každú cenu ochrániť demokratický režim, ktorý tam bol zriadený.⁷⁸

Margaret Thatcherová bola už na základnej škole príkladnou žiačkou a podarilo sa jej získať štipendium na vyššiu dievčenskú školu v Granthame. V októbri 1943 dostala štipendium na štúdium chémie na Oxforde – bol tam menší záujem a zabezpečoval finančné zabezpečenie po ukončení štúdia.⁷⁹

⁷⁶ Rovná, L.: *Premiérka Jeho Veličenstva*. 1991. s. 21

⁷⁷ Rovná, L.: *Premiérka Jeho Veličenstva*. 1991. s. 24

⁷⁸ Rovná, L.: *Premiérka Jeho Veličenstva*. 1991. s. 24

⁷⁹ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 22

Prelomovým bodom v jej živote bolo stretnutie právnika Normana Winninga. Spoznala sa s ním, keď ako 16-ročná sprevádzala svojho otca, ktorý sa stal starostom Granthamu, na súdnych rokovaníach. Právo ju veľmi zaujalo a začala pochybovať o svojej voľbe štúdia chémie.⁸⁰ Norman Winning ju ubezpečil, že on sám najskôr vyštudoval fyziku na univerzite v Cambridge a až potom vyštudoval právo.⁸¹

V dobe, keď začínala študovať na Oxforde, bola už presvedčená, že ak sa nebude priamo venovať politickej kariére, bude určite prinajmenšom politicky aktívna. Hneď, ako nastúpila na Somerville College v Oxforde zapojila sa do práce Univerzitnej konzervatívnej spoločnosti, kde svoj voľný čas trávila diskusiami o politických udalostiach.⁸² V roku 1946 sa stala jej prezidentkou. Spoznala tam mnoho prominentných politikov.⁸³

2.2 Začiatky politickej kariéry

2.2.1 Volebný obvod Dartford

V roku 1947 ukončila Margaret štúdium na Oxforde a začala pracovať vo funkcii výskumného chemika v továrni British Xylonite v Manningtree v Essex. Okamžite sa zapojila do miestnej konzervatívnej spoločnosti a i naďalej zostávala v styku s Oxfordom. Z titulu členstva v Spoločnosti absolventov Oxfordskej univerzity sa v roku 1948 zúčastnila na konferencii strany v Llandudne vo Walese, kde sa dozvedela, že Dartford, mesto so 62 000 obyvateľmi v Severnom Kente, nemá kandidáta do parlamentných volieb.⁸⁴ Thatcherová sa o toto miesto okamžite uchádzala a na jej prekvapenie bola vo veku 24 rokov nominovaná ako najmladší kandidát. Dartford bol však od jej bydliska príliš vzdialený na to, aby mohla pracovať v továrni a zároveň sa starať o svoj volebný obvod. Preto sa presťahovala do Dartfordu a zohnala si novú prácu vo výskumnom oddelení vo firme J. Lyons a spol. v Hammersmithe.⁸⁵

⁸⁰ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 21

⁸¹ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 26

⁸² Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 27

⁸³ MARGARET THATCHER FOUNDATION: Biography. In: *margaretthatcher.org*. [cit. 2011-12-17]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>>

⁸⁴ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 23

⁸⁵ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 23

Tesne po vymenovaní za kandidátku konzervatívcov za volebný obvod Dartford, spoznala svojho budúceho manžela, Denisa Thatchera. Denis pracoval ako vlastník a manažér svojej rodinnej firmy zaoberajúcej sa obchodom s farbami a chemickými výrobkami v Erithe. On sám neúspešne kandidoval za konzervatívcov vo volebnom obvode Kent. V roku 1950 bol Dartford prevažne labouristický volebný okruh.⁸⁶

Jej protikandidátom bol Norman Dodds, ktorý spolu s ostatnými uznal, že si v predvolebnej kampani počínala veľmi dobre. Túto kampaň viedla pod heslom „Sloboda proti otroctvu“ podľa svojho vzoru Winstona Churchilla. Labouristi mali z predošlých volieb výrazný náskok o 20 000 hlasov. Thatcherová ho znížila o 1 000 hlasov. Keďže vo voľbách do Dolnej snemovne zredukovali labouristi počet svojich hlasov zo 150 na 5, očakávali sa nové voľby, ktoré sa uskutočnili v októbri 1951. Náskok labouristov znížila o ďalších 1 000 hlasov.⁸⁷

Vo veku 26 rokov sa vydala za Denisa Thatchera.⁸⁸ Od vtedy prakticky zmizla na 8 rokov z verejného politického života a naplno sa venovala úlohe manželky a matky, hľadaním volebného obvodu nakloneného konzervatívcom a štúdiom advokácie zameranej na dane⁸⁹. V roku 1953 sa jej narodili dvojčičky Mark a Carol.⁹⁰ Štúdium práva úspešne ukončila v roku 1954.⁹¹

2.2.2 Volebný obvod Finchley

V tomto období sa sústredila na nájdenie bezpečne konzervatívneho volebného obvodu, kde by mohla kandidovať. Takýmto obvodom bolo Finchley, vzdialený 10 míľ vzdušnou čiarou od jej domu. Po dvoch rokoch pôsobenia v tomto obvode vyhrala v roku 1959 vo všeobecných voľbách nad labouristickým kandidátom o 16 000 hlasov. „*Skutočnosť, že sa stala členom parlamentu za obvod Finchley, ovplyvnila jej ďalšie politické*

⁸⁶ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 24

⁸⁷ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 27

⁸⁸ Lewis, R.: *Margaret Thatcher: A Personal and Political Biography*. 1983. s. 163

⁸⁹ Blundell, J.: *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*. 2008. s. 35

⁹⁰ MARGARET THATCHER FOUNDATION: Biography. In: *margaretthatcher.org*. [cit. 2011-11-07]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>>

⁹¹ BBC NEWS: Margaret Thatcher. In: *bbc.co.uk*. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na internete: <http://www.bbc.co.uk/history/people/margaret_thatcher>

formovanie.⁹² Značná časť obyvateľov vo Finchley bola židovského pôvodu. Ako sme už v prvej časti spomínali, už počas svojej mladosti mala priateľské skúsenosti so Židmi. A preto niet divu, že Thatcherová bola považovaná za najviac prosemitského premiéra 20. storočia.⁹³

Za obvod Finchley bola členkou parlamentu od roku 1959 – 1992.⁹⁴ Jej vstup na scénu britského parlamentného života bol úspešný. Vo veku 34 rokov, pomerne mladá vzhľadom k ďalším uchádzačom, dostala za úlohu vypracovať návrh zákona upravujúci vzťah tlače a miestnych samospráv. Tento zákon sa dotýkal najmä kontroly verejných výdavkov. Dovtedy bol tento vzťah upravovaný zákonom z roku 1933, ktorý pripúšťal tlač na všetky zasadnutia obecnej rady, ale nie na výborovú schôdzu. Obecné rady, ktoré boli väčšinou obsadené labouristami, boli zmenené na výbory a tlač bola tak prakticky vylúčená zo zasadnutí. Keďže sa návrh nového zákona priamo dotýkal tlače, bolo prirodzené, že osobe, ktorá na ňom pracovala bola venovaná väčšia pozornosť. Jej prvý prejav ako členky parlamentu trval 27 minút, počas ktorých sa ani raz nepozrela do poznámok. Povedala: „*Obce v Anglicku a Walese rozdelia ročne 1,4 miliardy libier, v Škótsku 200 miliónov. Menej ako polovica týchto obnosov je financovaná z obecných daní, podstatnú časť platí štát. Keď chceme nechať pripustiť tlač, tak preto, lebo my platiči daní chceme vedieť, ako sú tieto peniaze použité.*“⁹⁵ Jasne trvala na tom, aby bola tlač pripustená na všetky zasadania obecných rád. Len tak mohla byť zaručená ochrana verejných záujmov. Svoju reč ukončila výzvou smerom k Hornej snemovni, aby „*si cenili občianske slobody, a aby dali prednosť právu a poriadku pred administratívou*“⁹⁶ Tento prejav znamenal pre Thatcherovú, ako mladú poslankyňu, zásadný úspech. V tlači sa objavili mnohé pochvalné recenzie. Sir Keith Joseph, parlamentný štátny tajomník a jej priateľ, ktorý významne ovplyvňoval jej ďalšiu politickú kariéru, o jej prejave povedal, že bol „*presvedčivý, šarmantný, jasný a vecný*“⁹⁷. Následne bol návrh zákona prijatý v druhom čítaní pomerom hlasov 152 : 32.⁹⁸

⁹² Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 30

⁹³ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 30 - 31

⁹⁴ BBC NEWS: *Margaret Thatcher*. In: *bbc.co.uk*. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na internete: <http://www.bbc.co.uk/history/people/margaret_thatcher>

⁹⁵ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 26

⁹⁶ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 27

⁹⁷ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 27

⁹⁸ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 26 – 27

2.2.3 Členka parlamentu 1959 – 1964

Parlament vytvorený v roku 1959 pôsobil po dobu 5-tich rokov. Margaret si zatiaľ upevňovala svoju pozíciu, získanú grandióznym debutom. „*Jej vystupovanie sa vyznačovalo ostrým prienikom do problematiky, tvrdosťou, s akou napádala opozíciu, i pripravenosť kritizovať vládu, a to všetko bolo prezentované upravenou elegantnou ženou hovoriacou chladným, vyrovnaným hlasom.*“⁹⁹ Počas pôsobenia v parlamente sa jej majoritný záujem vyprofiloval na ekonomickú a finančnú oblasť, a tak v októbri 1961 získala svoje prvé ministerské kreslo ako parlamentný tajomník na ministerstve dôchodkového zabezpečenia. Stretla sa s ľuďmi žijúcimi na hranici životného minima. Ich problémy sa u nej vždy stretli s porozumením, dobrou informovanosťou a snahou pomôcť. Aj napriek tomu pri svojom prejave v marci 1962 predniesla niekoľko argumentov proti zvyšovaniu dôchodkov, čo bolo v súlade s jej politickými názormi, aby došlo k obmedzeniu verejných výdavkov.¹⁰⁰

2.2.4 Členka tieňového kabinetu 1964 – 1970

Od roku 1964, kedy konzervatívci prehrali voľby, pokračovala vo svojej funkcii, ale v tieňovom kabinete ako opozícia Jej Veličenstva. O rok neskôr sa osvedčila v rezorte bytového hospodárstva. V roku 1966 bola vymenovaná za hovorkyňu ministra financií Iana Macleoda, čo v hierarchii konzervatívcov znamenalo 3.najvýznamnejšie miesto v strane. Ian Macleod mal o nej vysokú mienku, ktorú si zaslúžila svojimi vystúpeniami v parlamente, komentármi k finančným otázkam a v diskusiách s kolegami. Raz o nej prehlásil, že bude budúcou premiérkou. Peter Walker, jeho nástupca, ktorý Thatcherovú dobre poznal už z volebného obvodu Dartford o nej hovoril, že je inteligentná, ovláda umenie diskutovania, má výrazný charakter a výbornú povesť starostlivého reprezentanta svojho volebného obvodu. Na jeho návrh nastúpila do funkcie ministra palív a energetiky v tieňovom kabinete. Nasledovala ďalšia ministerská funkcia v oblasti dopravy. Bola poverená prednesením hodnotiaceho prejavu konzervatívneho politického centra na výročnej konferencii strany v roku 1968, čo bol signál, že sa s ňou rátalo ako s kandidátkou na vysokú funkciu v budúcej konzervatívnej vláde. O rok neskôr sa stala ministerkou školstva. V roku 1970 vyhrali voľby konzervatívci. Vtedy

⁹⁹ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 31

¹⁰⁰ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 31 - 32

mala za sebou 5 ministerských funkcií a jednu funkciu hovorkyne na ministerstve financií, ktoré vystriedala počas 6-tich rokov v opozícii.¹⁰¹

2.2.5 Ministerka školstva v konzervatívnej vláde 1970 - 1974

Konzervatívna vláda na čele s ministerským predsedom E.Heathom sľúbila ešte pred nástupom do funkcie šetrenie na verejných výdavkoch. Školstvo sa javilo ako jedna z najvhodnejších oblastí na šetrenie, rodičia, učitelia a študenti boli však opačného názoru. Problematika školstva bola v tom období veľmi obľúbenou témou k diskusiám a verejnosť jej venovala svoju pozornosť. Thatcherová chcela svoje rozhodnutia rýchlo uplatňovať v praxi, no často narážala na silný byrokratický aparát, kvôli čomu sa stávala netrpezlivou a jej podriadení ju vnímali ako chaotickú a príliš sebavedomú ženu.¹⁰²

Aj keď počas jej vedenia utrpelo školstvo najmenšie straty v porovnaní s ostatnými sociálnymi výdavkami, verejnosť mala pocit, že práve školstvo stratilo najmenej. Tento pocit získala verejnosť na základe veľmi medializovaného opatrenia – odstránenie bezplatných mliečnych desiat pre deti vo veku od 7 do 11 rokov. Časopis The Sun vtedy o nej napísal článok s názvom „Najmenej populárna žena Británie“ a získala prezývku „Thatcher, the milk snatcher“.¹⁰³

Ďalším nepopulárnym aktom bol návrh, aby finančné prostriedky študentských únií boli pod kontrolou akademických funkcionárov. Demonštrácie proti tomuto návrhu sa zúčastnili nielen študenti, ale aj samotní akademickí funkcionári. Návrh bol stiahnutý.¹⁰⁴

Medzi jej úspechy vo funkcii ministerky školstva patrí získanie prostriedkov na obnovu základných škôl, predĺženie povinnej školskej dochádzky, vydanie „Rámca rozvoja, plán ďalšieho rozkvetu školstva na desať rokov“. Za najväčší úspech Thatcherovej v tejto funkcii môžeme považovať fakt, že po prvýkrát v dejinách VB výdavky na školstvo boli väčšie ako výdavky na zbrojenie.¹⁰⁵

¹⁰¹ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 33 - 35

¹⁰² Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 29 - 30

¹⁰³ BBC NEWS: 1971: Councils defy Thatcher milk ban. In: *news.bbc.co.uk*. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/june/15/newsid_4486000/4486571.stm>

¹⁰⁴ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 37

¹⁰⁵ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 37

2.2.6 Budovanie Welfare State (štátu blahobytu) a udalosti 70. rokov

V období počas druhej svetovej vojny konzervatívci, labouristi i liberáli spolu pracovali na základoch tzv. Welfare State.¹⁰⁶ Táto koncepcia, ktorá bola zachovávaná labouristickými i konzervatívnymi vládami v rokoch 1945 – 1970, viedla k obdobiu tzv. „konsenzu“, t.j. k dohode o spolupráci vlády s odbormi a k zachovávaniu vymožeností štátu blahobytu.¹⁰⁷ Odklon spôsobili nečakané udalosti 70-tych rokov, ktorými boli stagflácia¹⁰⁸, dva ropné šoky¹⁰⁹, rozpad Bretton-woodského systému¹¹⁰ a rastúca nezamestnanosť. Vláda už nebola schopná udržiať vysokú úroveň verejných výdavkov.

Prvým signálom naznačujúcim návrat Konzervatívnej strany k svojim pôvodným zásadám bol revolučný prejav „Čo je zlé v politike“ prednesený Thatcherovou v októbri 1968 na výročnej konferencii Konzervatívnej strany v Blackpoole. Jadrom jej prednesu bolo vyzdvihnutie skutočnosti, že všetky úspešné konzervatívne vlády praktizovali trhovú ekonomiku a podporovali voľné podnikanie. Naopak štátne intervencie spôsobovali oslabenie ekonomiky a boli politicky nebezpečné. V prejave kritizovala aj politiku „konsenzu“.¹¹¹

Po všeobecných voľbách v roku 1970 sa konzervatívna vláda pod vedením Edwarda „Teda“ Heatha snažila zavádzať do praxe princípy formulované Margaret Thatcherovou v roku 1968, po dvoch rokoch sa vrátila späť k politike „konsenzu“. Tá rozvíjala inflačnú špirálu. Nasledovali všeobecné voľby vo februári a následne v októbri v roku 1974, ktoré konzervatívci zakaždým prehrali. V strane sa formovala opozícia voči ich lídrovi.

¹⁰⁶ Išlo o zavádzanie keynesiánskych princípov plnej zamestnanosti a regulovanie ekonomiky štátom. Labouristi znarodňovali kľúčové priemyselné odvetvia, energetiku a dopravu. Konzervatívna strana vystupovala ostro proti znarodňovaniu, no proti ostatným princípom „štátu blahobytu“ neprotestovala.

¹⁰⁷ Konzervatívci boli ochotní zriecť sa svojich zásad (trhové hospodárstvo, podpora podnikania, súkromné vlastníctvo) kvôli vysokej nezamestnanosti a chudobe, s ktorou sa stretávali vo svojich volebných obvodoch.

¹⁰⁸ obdobie stagnácie ekonomiky spojenej s vysokou infláciou

¹⁰⁹ 1. ropný šok v roku 1973/74, 2. ropný šok v roku 1979/80

¹¹⁰ v roku 1971, opustenie zlatého štandardu, prechod na systém plávajúcich menových kurzov

¹¹¹ MARGARET THATCHER FOUNDATION: Conservative Political Centre (CPC) Lecture ("What's wrong with politics?"). In: *margareththatcher.org*. [cit. 2012-02-21]. Dostupné na internete: <<http://www.margareththatcher.org/document/101632>>

2.2.8 Sir Keith Joseph a Margaret Thatcherová

Bolo vytvorené Centrum pre politické štúdiá ako výskumné stredisko zamerané na prekonanie inflácie. Prezidentkou centra sa stala Thatcherová na návrh Sira Keitha Josepha.¹¹² Tento muž jej svojou činnosťou, takpovediac, pripravil cestu k premiéorskému miestu¹¹³ a zároveň ho možno považovať za „otca thatcherizmu“¹¹⁴. Sympatizoval s názormi monetaristu Milтона Friedmana a presvedčil o správnosti týchto myšlienok aj Margaret Thatcherovú, ktorá ich neskôr vo funkcii premiéry Veľkej Británie uplatňovala v praxi. Bol jej mentorom a dobrým priateľom.¹¹⁵

Mesiac pred druhými voľbami v roku 1974 predniesol prejav, ktorý položil základy thatcherizmu. Podstatou tohto prejavu bolo vyzdvihnutie boja proti inflácii za cenu krátkodobého zvýšenia nezamestnanosti. Po druhej prehre konzervatívcov malo dôjsť k zmene predsedu strany a Sir Keith Joseph bol sľubným kandidátom. Počas jeho kandidatúry bola Thatcherová pripravená ho podporiť. Avšak krátko nato mal ďalší prejav, ktorý mal veľmi kontroverzný obsah (nabádal chudobné a menej inteligentné matky k používaniu antikoncepcie), a preto už ako kandidát neprichádzal do úvahy.¹¹⁶ Až vtedy sa Margaret rozhodla kandidovať na post predsedu Konzervatívnej strany.¹¹⁷ Do tej doby o nej ako možnej kandidátke nikto neuvažoval, pretože mala minimálnu politickú kvalifikáciu, málo skúseností z kľúčových rezortov a bola ženou.¹¹⁸

2.2.9 Voľby predsedu Konzervatívnej strany v roku 1974

V predvolebných diskusiách vystupovala vecne a jednoducho formulovala svoje myšlienky a názory. Faktami podporené výpovede boli pre jej oponentov veľmi ťažko

¹¹² MARGARET THATCHER FOUNDATION: *Stockton Lecture ("Monetarism Is Not Enough")*. [cit. 2012-02-18]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/commentary/displaydocument.asp?docid=110796>>

¹¹³ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 43

¹¹⁴ Wintour – Watt.: Howard Flight echoes Keith Joseph's 1974 warning that 'our human stock is threatened'. In: *guardian.co.uk*. [cit. 2011-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/politics/wintour-and-watt/2010/nov/25/conservatives-davidcameron>>

¹¹⁵ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 33

¹¹⁶ Yergin, D. – Stanislaw, J. 1998. *Keith Joseph*. [online]. [cit. 2011-11-11]. Dostupné na internete: <http://www.pbs.org/wgbh/commandingheights/shared/miniextlo/prof_keith_joseph.html>

¹¹⁷ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 35

¹¹⁸ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 30

vyvrátiteľné. Získala si sympatie verejnosti, lebo vystupovala ako jedna z nich, bola pekná, vždy upravená, šarmantná a vo svojich prejavoch nahlas hovorila to, čo sa ľudia báli vysloviť. Počas svojej predvolebnej kampane získala na svoju stranu mnoho vplyvných mužov, ktorí ju podporovali najmä preto, lebo chceli zosadiť z postu predsedu E. Heatha, ktorý nebol schopný presadiť tradičné konzervatívne hodnoty v praxi a uplatňoval zásady štátu blahobytu, ktorý sa ukázal ako systém škodlivý pre ekonomiku VB.

5. februára 1979 sa uskutočnili voľby predsedu Konzervatívnej strany a skončili s výsledkom 130 hlasov pre Thatcherovú, 119 pre Heatha a 16 pre Hughu Frasera.¹¹⁹ Heath po prvom kole volieb odstúpil a namiesto neho kandidoval proheathovsky orientovaný W. Whitelaw.¹²⁰

Média kritizovali kandidátku na predsedu konzervatívcov. Mnohí pripomínali jej „mliečnu aféru“ a spochybňovali novú ekonomickú líniu, ktorá bola v ostrom rozpore s jej pôsobením v čele ministerstva školstva, pretože v tej dobe ministerstvo malo najvyššie výdavky za obdobie celej svojej existencie. Ďalej sa venovali spochybňovaniu jej činnosti v politike, ktorá bola viazaná na podporu bohatého manžela. Najväčší nedostatok predstavovalo jej úplné ignorovanie zahraničnej politiky.

Druhé kolo volieb vyhrala s výrazným náskokom, a tým pádom sa dostala do čela Konzervatívnej strany.

2.2.10 Predsedkyňa Konzervatívnej strany

Jej hlavnou úlohou v novej pozícii sa stalo v prvom rade zjednotenie strany, ktorá bola rozdelená na dva tábory s hlavnými protagonistami Heathom a Thatcherovou. Snažila sa zlepšiť vzťahy medzi ňou a bývalým predsedom, ten však na jej snahy nereagoval. Niektorí sa domnievajú, že išlo o osobnú antipatiu alebo skutočnosť, že sedela v jeho kabinete 4 roky a ani raz nevzniesla protest proti politike strany. Neskôr si nevedel vysvetliť fakt, že to o čo sa on snažil v roku 1970, sa jej podarilo na začiatku 80-tych rokov presadiť. Ďalším krokom k zjednoteniu strany bolo vytvorenie výboru s názvom Ekonomická skupina obnovy. Hlavným cieľom bolo skĺbenie myšlienok monetaristického krídla s myšlienkami heathovsky

¹¹⁹ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 38

¹²⁰ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 44

orientovanej časti strany. Výsledkom bola kniha s názvom Správny prístup k ekonomii a stala sa základnou koncepciou konzervatívnej economickej politiky pre nadchádzajúce voľby. Tento dokument sa vyjadroval aj k dôchodkovej politike a nová predsedkyňa ju považovala za nebezpečný článok medzi ekonomickou a politickou slobodou, odporujúcu konzervatívnym hodnotám.¹²¹

Jej prioritami boli inflácia, daňová problematika a riešenie otázky odborov. Neskôr vyšiel prieskum, ktorý dokazoval, že aj verejná mienka si praje obmedzenie moci odborov. Touto správou argumentovala čoraz vo väčšej miere, navyše vo svojich prejavoch vystupovala proti dôchodkovej politike a tým nedodržala, čo bolo stanovené v Správnom prístupe k ekonomike.

2.2.11 Tieňová premiérka

Vo februári vyhlásila nové zloženie tieňového kabinetu. „Po vyhlásení nového tieňového kabinetu bolo jasné, všetci jeho členovia zaoberajúci sa hospodárskou politikou, až na jedného, sú stúpcami smeru udaného Sirom K. Josephom. S myšlienkami, ktoré Thatcherová a Sir Keith presadzovali – obmedzenie moci odborov, liberalizácia cien a opustenie dôchodkovej politiky, škrty vo verejných výdavkoch – sympatizovali mnohí členovia Konzervatívnej strany. Novovytvorený kabinet začal pracovať na novej politike, na schôdzach boli návrhy ostro diskutované, zmenené alebo odmietnuté a to všetko pod dohľadom Thatcherovej.

V rokoch 1975-1979, keď bola pri vláde labouristická strana, bola v krajine veľmi vysoká úroveň inflácie a tak v roku 1976 pristúpila vláda ku kráteniu rozpočtových výdavkov. Tieto kroky však viedli k ešte väčšej miere inflácie a k tzv. „zime nespokojnosti“. Thatcherová sa snažila argumentovať tým, že kroky uskutočnené labouristickou vládou boli potrebné a prevládajúce problémy sú len dočasného charakteru. Reštrukturalizáciou priemyslu dôjde k vytvoreniu nových pracovných príležitostí v nových priemyslových podnikoch, ktoré nahradia zastarané a neproduktívne odvetvia.

Konzervatívna strana v tomto období nepôsobila na verejnosť dojmom, že pozná východisko zo súčasnej ťaživej economickej situácie. Thatcherová vo svojom prejave na záver

¹²¹ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 57

výročnej konferencie sľúbila obnovenie „slobodného kolektívneho obchodovania“, aj napriek tomu, že bývalý predseda vo svojom prejave odmietol tento prístup. Tým odhalila verejnosti rozpory vnútri strany, čo sa odrazilo aj v preferenciách voličov. Z prieskumov verejnej mienky vyplýval pre labouristov 5,5 percentný náskok.¹²² Thatcherová z tohto dôvodu zvolila iný prístup a snažila sa minimalizovať rozpory medzi ňou, bývalým predsedom a vládou. K dôchodkovej politike povedala: „Samozrejme k tejto problematike zaujímame zhodný postoj s vládou...“¹²³ Jej taktika nasvedčovala tomu, že sa prikláňa k názorom heathovskej orientovanej väčšiny v tieňovom kabinete. Bol to len ich mylný dojem. V skutočnosti aj názory verejnosti naznačovali podporu pre Thatcherovú, čo bolo spôsobené čiastočne rastom jej popularity, čiastočne udalosťami v krajine.¹²⁴

Dôvodom jej stúpajúcej popularity boli aj udalosti počas „zimy nespokojnosti“. Vo Veľkej Británii bola extrémne chladná zima, ku ktorej sa pridali sociálne nepokoje a obrovské množstvo stávk a štrajkov za zvýšenie miezd. Tieto stávky spôsobovali ľuďom obrovské problémy. Vtedajší premiér nepodnikol žiadne kroky na vyriešenie situácie, kedy odbory diktovali svoje podmienky a spôsobovali v krajine chaos. Túto príležitosť využila Thatcherová vo svoj prospech, keď vystúpila a popularizovala svoje názory o potrebe obmedziť moc odborových zväzov.

2.2.13 Všeobecné voľby v roku 1979

Všeobecné voľby boli vyhlásené na 3.mája 1979. V predvolebnej kampani vystupovala veľmi radikálne, ba priam agresívne. Bola pripravená nekompromisne predniesť stanovisko o politike strany, ktoré nebolo dopredu konzultované s tieňovým kabinetom alebo s jej politickými poradcami. Zdôrazňovala obmedzenie štátnych zásahov, význam morálnej zodpovednosti a slobodu pre maloobchodníkov. Hovorila o sebe, že je jej prácou presadzovať to, v čo verí a snažiť sa získať ľudí, aby s ňou súhlasili. Na otázku ako bude vypadáť jej kabinet, ak sa stane premiérkou vyhlásila, že tam bude mať len tých ľudí, ktorí chcú postupovať smerom, o ktorom jej inštinkt hovorí, že ho majú sledovať. Jasne, krok za krokom, pevne, rozhodne. A potom dodala: „Ako premiérka nebudem strácať čas nejakými vnútornými

¹²² Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 72

¹²³ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 65

¹²⁴ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 65

diskusiami.“ A skutočne to splnila. Obsahom volebného manifestu Konzervatívnej strany bolo 5 hlavných bodov: kontrola inflácie a moci odborových zväzov, obnovenie osobnej zainteresovanosti, podpora parlamentu a zákonnosti, udržanie rodinného života prostredníctvom pomoci občanom, aby sa stali vlastníkami domov, zaistenie lepšieho vzdelania a zdravotníctva, posilnenie obranyschopnosti Veľkej Británie.¹²⁵

V predvolebnej kampani mala dôležitú úlohu televízia. Gordon Reece, televízny producent a novinár, pomáhal Thatcherovej s vytváraním imidžu. Občas ju mohli Briti vidieť ako nakupuje, venuje sa domácim prácam a vypadá žensky a starostlivo. Nedával jej príležitosť na tvrdé diskusie. Podľa jeho rád znížila tón hlasu, zjemnila účes, viac sa usmievala a pôsobila priateľským dojmom. Konzervatívna strana vyhrala voľby, získala 339 miest v 650-člennom parlamente.¹²⁶ Ešte sa nedá hovoriť o víťazstve thatcherizmu, pretože manifest 1979 bol podobný tomu, s ktorým vyhral voľby T.Heath v roku 1970. Dôležitú úlohu zohrali udalosti „zimy nespokojnosti“.

¹²⁵ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 67

¹²⁶ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 67

3 MARGARET THATCHEROVÁ PO ROKU 1979

3.1 Thatcherizmus

Keď Margaret Thatcherová nastúpila do funkcie ministerského predsedu Spojeného kráľovstva, stav krajiny bol vplyvom desaťročí uplatňovanej politiky konsenzu nasledujúci: inflácia na úrovni 24%, daňové sadzby až na úrovni 98%, obrovská nezamestnanosť, štátny dirigizmus, neobmedzený vplyv odborov, ktoré v roku 1974 povalili konzervatívnu vládu Edwarda Heatha, neustále štrajky, dotované podniky na pokraji krachu.¹²⁷

Jej prvoradým cieľom vo funkcii premiérky bolo oživenie ekonomiky, ktoré bolo predmetom predvolebného boja. Hlavným zámerom bola zmena Veľkej Británie uplatňujúcej politiku „konsenzu“ na trhovu orientovanú ekonomiku. Thatcherová mala silnú vôľu presadiť nielen prostriedky, ale najmä ciele. Za hlavné priority v makroekonomickej oblasti si stanovila zníženie inflácie kontrolou zásoby peňazí a pevným obmedzovaním vládnych výdavkov a odborovú reformu. V mikroekonomickej oblasti chcela obnoviť „kultúru podnikania“ prostredníctvom znižovania daní, odstrániť štátnu kontrolu, monopolné a reštriktívne praktiky, oslobodiť trh práce a vytvoriť tzv. „vlastnícku demokraciu“. Vznikol pojem thatcherizmus označujúci ekonomickú a sociálnu stratégiu a politický štýl Margaret Thatcherovej. Používal sa aj na označenie politického smerovania britskej vlády v rokoch 1979-1990.¹²⁸

3.1.1 Prvý kabinet Margaret Thatcherovej

Najskôr potrebovala zostaviť kabinet podporujúci jej ekonomické myšlienky. Kľúčové ekonomické funkcie obsadila „svojimi ľuďmi“, tzv. „one of us“. Na začiatku prvého volebného obdobia bol kabinet novej premiérky najviac roztriešteným v britských moderných dejinách. Mnoho času bolo nutné venovať diskusiam a presviedčaniu. Aby sa tomu vyhla, začala obchádzať kabinet a rozhodovací proces realizovala prostredníctvom malej skupiny výborov, ktorých členmi boli „one of us“. Za takýto prístup si vyslúžila obvinenie, že sa

¹²⁷ Krivošík, L. *Thatcherizmus ako „reforma myslenia“*. [cit. 2011-12-11]. Dostupné na internete: <<http://www.prave-spektrum.sk/article.php?157>>

¹²⁸ Jenkins, S. *Thatcher & Sons: A Revolution in Three Acts*. 2006. s. 15

orientuje viac na prezidentský spôsob politiky. V kabinete sa nachádzala väčšina tých, ktorí zastávali politiku konsenzu. Thatcherová ich označila ako „wet“.¹²⁹ Odmietali jej monetaristický radikalizmus. Argumentovali Heathovým neúspechom z roku 1970. Dúfali, že sa opäť vráti k politike konsenzu. Ona rýchlo a razantne presadzovala monetarizmus.¹³⁰

3.1.2 Nová ekonomická stratégia

Ekonomická stratégia sformulovaná v tzv. strednodobú finančnú stratégiu vyvolala ostrú vlnu kritiky. Oponentom prekázali zjednodušený pohľad a neprepracovanosť koncepcie, prílišná teoretickosť a hypotetickosť. Thatcherová a jej spolupracovníci zanedbali silnú prepojenosť britskej ekonomiky so svetovým hospodárstvom. Ignorovali meniace sa ekonomické podmienky vo svete. Tou najvýraznejšou zmenou bol 2. ropný šok. Veľká Británia, ako jeden z popredných producentov ropy, zaznamenala posilnenie libry, čím sa znevýhodnil jej export. Prudko rástol import, zo 6,62 miliárd USD v roku 1978 na 9,92 miliárd USD v roku 1979, a nezamestnanosť.¹³¹ Infláciu sa nepodarilo dostať pod hranicu 18%.¹³² Premiérka sa rozhodla využiť pomoc popredných ekonómov. Navrhli uvoľniť monetárnu a upevniť fiškálnu politiku, znížiť úrokovú mieru a vykompenzovať to škrtmi vo verejných výdavkoch. Na jeseň 1980 bola úroková miera znížená o 2% a pripravené bolo ďalšie kolo znižovania verejných výdavkov.¹³³

Na podporu podnikateľskej iniciatívy boli znížené dane z príjmu, z 33% na 30% a 1,3 milióna Britov bolo vyňatých z povinnosti odvádzania daní. Zníženie priamych daní bolo kompenzované zvýšením nepriamych. Po uskutočnení ďalšieho kola znižovania výdavkov, došlo opäť k zvýšeniu nepriamych daní, napr. z ropy, benzínu, alkoholu, cigariet.

¹²⁹ Gavaghan, J. Thatcher's 'wet' Cabinet critic Lord St John dies at age 82 three decades after he was sacked by the woman he nicknamed 'Tina'. In: *Mail Online*. [cit. 2012-03-11]. Dostupné na internete: <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2110507/Norman-St-John-Stevas-Thatchers-wet-Cabinet-critic-dies-age-82.html>>

¹³⁰ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 82

¹³¹ OECD STATS: *Štatistický portál OECD*. [cit. 2012-03-08]. Dostupné na internete: <<http://stats.oecd.org/>>

¹³² Twigger, R. *Inflation: the Value of the Pound 1750-1998*. [cit. 2012-03-01]. Dostupné na internete: <<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-020.pdf>>

¹³³ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 87

Tabuľka č. 2: Daň z príjmu vo Veľkej Británii v rokoch 1978-1992

rok	Základná daňová sadzba v %
1978–79	33
1979–80	30
1980–81 do 1985–86	30
1986–87	29
1987–88	27
1988–89 do 1991–92	25

Zdroj: Adam, S. – Browne, J. – Heady, Ch.. *Taxation in UK*. [cit. 2012-02-29]. Dostupné na internete: <<http://www.ifs.org.uk/mirrleesreview/dimensions/ch1.pdf>>, spracované autorkou

Tabuľka č. 3: Spotrebné dane vo Veľkej Británii v rokoch 1978 a 1988 (v percentách z predajnej ceny)

rok	cigarety	pivo	víno	liehoviny	benzín	nafta
1978	72	30	45	78	47	49
1988	77	35	48	69	68	63
zmena	+5	+5	+3	-9	+21	+14

Zdroj: Adam, S. – Browne, J. – Heady, Ch.. *Taxation in UK*. [cit. 2012-02-29]. Dostupné na internete: <<http://www.ifs.org.uk/mirrleesreview/dimensions/ch1.pdf>>, spracované autorkou

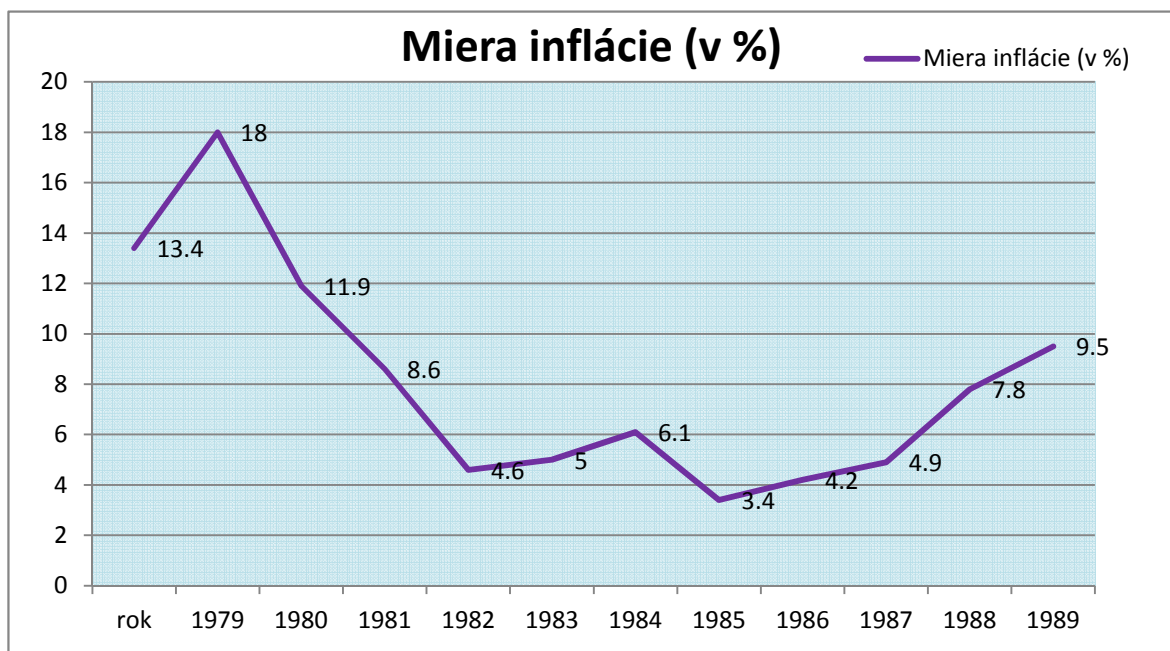
364 ekonómov podpísalo v roku 1981 list adresovaný denníku The Times. Mottom listu bolo tvrdenie, že vládna ekonomika nie je funkčná a nepovedie k zníženiu inflácie. Ako sa neskôr ukázalo, mýlili sa.¹³⁴

3.1.3 Výsledky novej ekonomickej stratégie

Prosperita v priemysle bola obnovená. V jeseni 1981 sa podarilo znížiť infláciu a udržať tento trend do roku 1983, kedy dosiahla hodnotu 4,6%.¹³⁵

¹³⁴Booth, P. How 364 economists got it totally wrong. In: *telegraph.co.uk*. [cit. 2012-02-29]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3623669/How-364-economists-got-it-totally-wrong.html>>

Graf č. 5: Úroveň inflácie vo Veľkej Británii v rokoch 1979-1990



Zdroj :spracované autorkou na základe

1 Twigger, R. *Inflation: the Value of the Pound 1750-1998*. [cit. 2012-03-01]. Dostupné na internete: <<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-020.pdf>>

2 Safalra: *Historical UK Inflation And Price Conversion*. In: safalra.com. [cit. 2012-02-20]. Dostupné na internete: <<http://safalra.com/other/historical-uk-inflation-price-conversion/>>

Opozícia proti Thatcherovej kreovaná vo vnútri Konzervatívnej strany, tzv. „wet“, mala pádne dôvody proti politike Thatcherovej. Počet nezamestnaných obyvateľov prekročil 2 milióny a inflácia dosahovala vysoké hodnoty. Na to, aby ju mohli zvrhnúť, potrebovali sa proti nej zjednotiť. To sa im nepodarilo. Niektorí stúpenci thatcherizmu, túto politickú líniu opúšťali. Prieskum verejnej mienky vykonaný v lete 1981 ukázal, že konzervatívcov podporuje 25% obyvateľov.¹³⁶ Rástol počet sociálnych nepokojov.

3.1.4 Nezamestnanosť

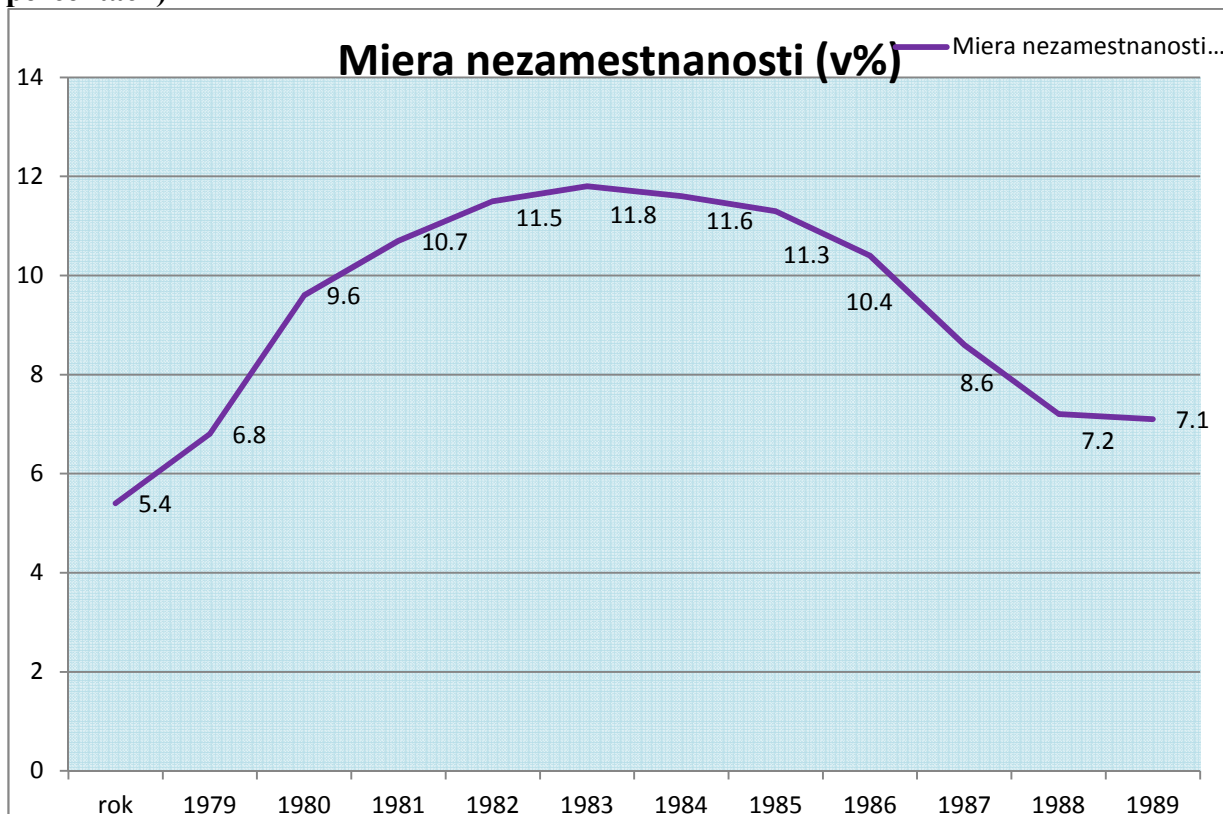
Kým nezamestnanosť pri predchádzajúcej vláde predstavovala 1,3 milióna obyvateľov, v júni 1980 to bolo 1,9 milióna, v novembri 2,1 milióna a v januári 1982 dokonca 3 milióny nezamestnaných občanov.¹³⁷

¹³⁵ Twigger, R. *Inflation: the Value of the Pound 1750-1998*. [cit. 2012-03-01]. Dostupné na internete: <<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-020.pdf>>

¹³⁶ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 100

¹³⁷ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 145

Graf č. 6: Vývoj úrovne nezamestnanosti vo Veľkej Británii v rokoch 1979-1990 (v percentách)



Zdroj: spracované autorkou na základe

1 OECD STATS: Štatistický portál OECD. [cit. 2012-03-08]. Dostupné na internete: <<http://stats.oecd.org/>>

2 Statistics UK: Unemployment Rate. In: statistics4u-uk.com. [cit. 2012-02-20]. Dostupné na internete: <http://www.statistics4u-uk.com/html/unemployment_rate.html>

Nespokojnosť s politikou thatcherizmu bola zreteľná z každej strany – zo strany odborov, verejnosti, opozície, ale aj zo strany najbližších spolupracovníkov. Thatcherová neustúpila. Podľa nej, východiskom z rekordnej nezamestnanosti bolo zakladanie malých a stredných podnikov a obnova konkurencieschopného podnikateľského prostredia. Chcela podporiť aktivitu ľudí, aby sa naučili „stáť na vlastných nohách“ a nespoliehať sa na pomoc štátu, ako tomu bolo v povojnovom období až do jej nástupu do premiárskej funkcie. Napriek neustálej kritike a finančným problémom najvýznamnejšieho britského podniku, ICI¹³⁸, zostávala odhodlaná pokračovať vo svojej politike.

Prosperitu, oživenie ekonomiky sprevádzala vysoká nezamestnanosť. Tá sa paradoxne vo volebných výsledkoch neodrazila. Podľa slov Stanleyho Baldwina, medzivojnového premiéra: „zamestnaná väčšina nebola ochotná tlmočiť obavy nezamestnanej menšiny do

¹³⁸ Imperial Chemicals Industries

volebných výsledkov“.¹³⁹ Počas vlády Margaret Thatcherovej význam úrovne nezamestnanosti, ako faktora znovuzvoliteľnosti vlády, klesla.

V rokoch 1974-1978 stúpila nezamestnanosť zo 600 000 obyvateľov na 1,5 milióna. Za 3 roky konzervatívcov na začiatku 80.rokov sa nezamestnanosť zdvojnásobila na 3 milióny, v januári 1986 stúpila 3,4 milióna obyvateľov.¹⁴⁰ Thatcherová sa na margo rastúceho počtu nezamestnaných obyvateľov vyjadřila, že dôvodom je, okrem iného, aj neustále rastúci počet práceschopného obyvateľstva. Za 6 rokov pribudol 1 milión ekonomicky aktívneho obyvateľstva a rastúci trend mal pokračovať do roku 1989.¹⁴¹ Preto, aj keď sa tvorili nové pracovné miesta, neboli úplne dostačujúce. Od leta 1986 dochádzalo k postupnému znižovaniu nezamestnanosti, v roku 1988 to bolo 2,8 milióna obyvateľov.¹⁴² Darilo sa udržiavať klesajúcu tendenciu.

Vysoká nezamestnanosť bola sprievodným javom reštrukturalizácie britského priemyslu, súvisiaca s privatizáciou. Postupne sa pracovné sily uvoľnené zo zastaraných a neproduktívnych podnikov zamestnali v malých podnikoch pôsobiacich predovšetkým v sfére služieb.

3.1.5 Štátna správa a verejné výdavky počas 1. funkčného obdobia

Thatcherová zaujala odmietavý postoj k byrokratickému systému už ako ministerka školstva. Výrazne jej sťažoval a spomaľoval prácu. Tvrdila, že úradníci sú „odtrhnutí od reality“ a obviňovala ich z propagovania politiky labouristickej strany. Štátna správa potrebovala na svoju činnosť z rozpočtu 70 miliárd libier ročne. A preto prvou oblasťou, v ktorej došlo k obmedzeniu verejných výdavkov bola štátna správa. Zrušila 100 000 úradníckych pracovných miest. Rozpočet na rok 1980, vypracovaný Nigelom Lawsonom, ministrom financií, obmedzil verejné výdavky o 1 miliardu libier a ohlásil ďalšie pripravované úpravy.¹⁴³

¹³⁹ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 144

¹⁴⁰ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 148

¹⁴¹ University of Toronto. PRESS CONFERENCE GIVEN BY PRIME MINISTER MRS. MARGARET THATCHER AT THE END OF THE ECONOMIC SUMMIT IN LONDON. In: *g8.utoronto.ca*. [cit. 2012-02-26]. Dostupné na internete: <<http://www.g8.utoronto.ca/summit/1984london/press.html>>

¹⁴² Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 107

¹⁴³ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 65

Návrh na rozpočet na rok 1981 si mohli členovia kabinetu prečítať až v deň, keď sa o ňom malo rozhodovať. Výdavky do sociálnej sféry boli znížené na 13,5 miliardy, Thatcherová to nepovažovala za dostatočné a znížila ich na 10,5 miliárd libier.¹⁴⁴

Sir Keith Josphe, vtedy ministerom priemyslu, navyše nebol schopný držať sa rozpočtu. V prípade, že by nepovolil financovanie bankrotujúceho znárodneného priemyslu, hrozili nielen stávky, ale aj vážne politické a sociálne dôsledky. Manifest 1979 privatizáciu ešte neobsahoval, ale v ďalšom volebnom období sa to malo zmeniť. Vláda nedodržala v tomto prípade svoje sľuby, že nebude podporovať neefektívny znárodnený priemysel a firmy pred bankrotom.

Keď vyhlásila škrty v oblastiach, kde ministerské kreslá zastávali členovia konzervatívcov, patriacich na stranu „wet“, nesúhlasili s ňou a búrili sa proti znižovaniu verejných výdavkov. V rámci nekompromisnej politiky pani Thatcherovej boli nahradení zástancami thatcherizmu. Po prvýkrát získala v kabinete väčšinu.

3.1.6 Preferencie voličov pred všeobecnými voľbami v roku 1982

Aj napriek pozitívnym výsledkom thatcherizmu, konzervatívna strana nemala podľa prieskumov verejnej mienky, uskutočnených v jeseni a zime roku 1981, silnú podporu voličov. Bolo dosiahnuté zníženie inflácie, daní, hodnota libry voči doláru poklesla z 2,4 na 1,5, čím sa zlepšila konkurencieschopnosť britského exportu.¹⁴⁵ Počet stávok sa rapídne zredukoval. Jediným protiargumentom bola vysoká nezamestnanosť, 3 milióny obyvateľov.¹⁴⁶ Falklandská vojna v roku 1982 preferencie voličov výrazne ovplyvnila.

3.1.7 Druhý kabinet Margaret Thatcherovej

Okamžitá stratégia znovuzvolenej ministerskej predsedkyne spočívala v upevňovaní dôležitých mocenských pozíciách. Prvoradú pozornosť venovala obsadeniu miesta ministra financií, ktorý zasahoval do záležitostí ostatných ministerstiev prostredníctvom obmedzovania

¹⁴⁴ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 98

¹⁴⁵ Forecast Chart: British Pound Rate Forecast. In: *forecast-chart.com*. [cit. 2012-02-26]. Dostupné na internete: <<http://www.forecast-chart.com/usd-british-pound.html>>

¹⁴⁶ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 114

rozpočtu. Na tomto mieste musel byť „jeden z nás“. Stal sa ním Nigel Lawson, zástanca premiérkiných ideí. Nasledovali ďalšie zmeny a výsledkom bola skutočná prevaha thatcherovcov vo všetkých ekonomických funkciách.

3.1.8 Verejné výdavky a štátna správa počas 2. funkčného obdobia

V druhom volebnom období stúpili dane a na verejné výdavky sa použilo viac financií ako v predchádzajúcom období, čo bolo v priamom rozpore so základnou doktrínou thatcherizmu.¹⁴⁷ V rozpočte na fiškálny rok 1983/84 sa mali výdavky na zbrojenie znížiť o polovicu a na zdravotníctvo o takmer jednu štvrtinu, čo vyvolalo nespokojnosť medzi občanmi Veľkej Británie.

Tabuľka č. 4: Zmeny vo verejných výdavkoch v rokoch 1978/80 až 1984/85

Zmeny vo verejných výdavkoch 1979/80 až 1984/85 (v miliónoch libier)			
	1979/80	1984/85	Rozdiel (zmena)
Obrana	13 405	16 467	+22,8%
Vzdelanie a veda	12 994	13 125	+1%
Zdravotníctvo	12 933	15 087	+16,7%
Priemysel, energia, obchod	5 822	6 856	+17,8%
Bývanie	6 569	2 979	-54,6%
Sociálne zabezpečenie	28 204	36 221	+28,4%
Ekológia	3 833	3 592	-6,3%
Zákon, ochrana obyvateľov	3 746	4 837	+29,1%
Škótsko	6 613	6 817	+3,1%
Severné Írsko	3 615	3 875	+7,2%

Zdroj: Rovná, L.: *Premiérka Jejho Veličenstva. 1991. s. 145*

¹⁴⁷ UK PUBLIC SPENDING: Multiyear Download of UK Government Spending. In: *ukpublicspending.co.uk*. [cit. 2012-01-14]. Dostupné na internete: <http://www.ukpublicspending.co.uk/download_multi_year_1979_2015UKb_11s1li111mcn_F0t>

Škrty vo verejných výdavkoch nepokračovali podľa jej predstáv. Takmer v každej oblasti verejných výdavkov došlo k ich zvyšovaniu. Znižovanie výdavkov v oblasti bývania súviselo s predajom domov do súkromného vlastníctva.

Počas druhého funkčného obdobia zamerala svoju pozornosť na miestne rady, spravované prevažne labouristami, a vyžadujúce značné množstvo financií. Považovala ich za zbytočné a skryto socialistické. Rôzne reštriktívne opatrenia voči radám boli neúčinné, preto sa rozhodla zrušiť ich. Paradoxom bolo, že Thatcherová kládla dôraz na znižovanie úlohy štátu a decentralizáciu. Zrušením miestnych rád dosiahla pravý opak. Časť verejnosti si po týchto opatreniach uvedomovala, že jej režim obsahuje mnoho netolerantných a nedemokratických prvkov.

3.1.9 Privatizácia a zmena spoločnosti vo Veľkej Británii

„Posun v záujmoch a hodnotách bol tou skutočnou a najvýraznejšou zmenou, ktorú priniesol thatcherizmus, zmenou od korporatívnej spoločnosti rokov 50. a 60. k „vlastníckej demokracii“.“¹⁴⁸

Významnú súčasť „vlastníckej demokracie“ predstavovalo vlastníctvo domov. Počas prvého volebného obdobia vláda zorganizovala predaj viac ako milióna nájomných domov, čím počet vlastníkov vzrástol z 52% na 58%, neskôr ešte viac, až 66%.¹⁴⁹

Počas 2.volebného obdobia prispel omnoho významnejšie k „vlastníckej demokracii“ tzv. „ľudový kapitalizmus“. Tento program bol nazvaný privatizáciou a bol považovaný za jeden z najväčších úspechov thatcherizmu. Prinášala financie, redukovala deficit verejného sektora, zlepšovala efektívnosť a zaručovala volebné hlasy. Privatizáciou mala byť znížená inflácia, vďaka zredukovanému množstvu dotácií pre znárodnený sektor. Neproduktívne prevádzky boli postupne zrušené, rozširovala sa ponuka pre spotrebiteľov, pretože zanikol monopol na výrobu, ktorý bol produktom znárodneného sektora. Hlavným motívom pre kabinet Margaret Thatcherovej na privatizáciu boli snaha o oživenie ekonomiky, zefektívnenie výroby, zníženie inflácie, obava z opätovného znárodňovania, v prípade, že by sa po ďalších voľbách dostali k vláde labouristi. Privatizácia korešpondovala aj so záujmom zamestnancov,

¹⁴⁸ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 138

¹⁴⁹ Kieser, E.: *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. 1989. s. 78

z ktorých sa stali vlastníci akcií. Od roku 1979 do konca 80.rokov vzrástol počet akcionárov z 3 miliónov na 9 miliónov, teda zo 7% na 20% obyvateľov.¹⁵⁰ Veľká Británia sa stala druhou najväčšou „demokraciou vlastníkov akcií“ po Spojených štátoch amerických, a ďaleko pred Francúzskom, Nemeckom či Japonskom. Thatcherová o privatizácií povedala: „vdďaka tomu, že stavia predtým štátom vlastnené spoločnosti plne do prostredia i možností trhu..., zvyšuje efektívnosť, čo je kľúčový ukazovateľ celkového hospodárskeho rozvoja. Spoluvytvára dôležitú súčasť dlhodobého ekonomického rastu..., podnecuje kultúru podnikania – to všetko tvorí podstatu ekonomického úspechu.“¹⁵¹ Ako príklad môžeme uviesť automobilovú firmu Jaguár, ktorá bola privatizovaná v auguste 1984. Jej straty v roku 1981 predstavovali 224 miliónov libier, zatiaľ čo v roku 1985 dosiahla zisk 121 miliónov libier.¹⁵²

Vďaka politike thatcherizmu sa v centre Londýna, kde pracovalo čoraz viac ľudí vo finančnej sfére, vznikol nový etický prototyp modernej kapitalistickej spoločnosti, nazývaný vo Veľkej Británii „Yuppie“¹⁵³. Išlo väčšinou o absolventov súkromných škôl, podnikavých, ambiciózných, nie intelektuálnych, ale múdrych ľudí, bez vzťahu k nejakej spoločenskej triede, vzdelaniu či politickej strane.

Privatizácia sa stala veľmi populárna a dokonca aj labouristická strana, vidiac jej úspechy, obmedzila propagovanie znárodňovania.

Počas jej vlády sa britská spoločnosť výrazne zmenila z kolektivistickej spoločnosti na spoločnosť, kde sa zdôrazňovala úloha individua zodpovedného za svoj osud. Prestalo byť nemravné zarábať peniaze, módnym sa stalo byť bohatý, konzumovať a nie sa starať.¹⁵⁴

3.1.10 Posledné funkčné obdobie

Po tretej volebnej výhre premiérka opäť pozmenila obsadenie na významných postoch v kabinete a Dolnej snemovni. Jej hlavným cieľom bola, tradične, ekonomická problematika. Ekonomický zázrak, o ktorom sa písalo od roku 1981, už vyprchal. Na konci 80.rokov inflácia

¹⁵⁰ Evans, E.: *Thatcher and Thatcherism*. 2004. s.140

¹⁵¹ Evans, E.: *Thatcher and Thatcherism*. 2004. s.140

¹⁵² Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 141

¹⁵³ Neformálna skratka pre Young Urban Professional (mladý profesionál z mesta)

Heathfield, S.: *Yuppies*. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: <<http://humanresources.about.com/od/glossary/g/yuppies.htm>>

¹⁵⁴ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 141

narástla na 8%, úroková miera bola zvýšená na 15%, čo veľmi zaťažilo zadlžených vlastníkov súkromných domov, ktorí ich mohli kúpiť práve vďaka politike thatcherizmu.¹⁵⁵

Ďalšia privatizácia narazila na odpor verejnosti. Kabinet Margaret Thatcherovej vytvoril návrh na nahradenie štátnej zdravotníckej služby súkromnou lekárskou praxou. Najproblematickejším rozhodnutím ministerskej predsedkyne bola tzv. poll tax, čiže daň z hlavy. Táto daň mala podporovať miestne správne inštitúcie na zabezpečenie infraštruktúry a služieb.¹⁵⁶ Dotkla sa hlavne sociálne slabších vrstiev. Aj napriek tomu, že boli uskutočnené demonštrácie proti jej prijatiu, Thatcherová ju presadila a prešla aj parlamentom.¹⁵⁷

Vláda plánovala reformu školného za vysokoškolské vzdelanie. Pomoc poskytovaná študentom na jeho platenie mala byť chápaná ako pôžička, ktorú by museli splatiť. Vyvolalo to protesty zo strany študentov.

3.1.9 Prínosy thatcherizmu a jeho negatívne dopady

Margaret Thatcherová vďaka svojim reformám naštartovala rast HDP a dosiahla celkové oživenie ekonomiky Veľkej Británie, najmä vďaka podpore podnikateľskej iniciatívy. Umožnila vzniknúť efektívnym a inovatívnym podnikom, konkurencieschopným na svetovom trhu. Vďaka tomu dosiahlo Spojené kráľovstvo v roku 2008 vyššie hodnoty HDP, ako bol priemer Nemecka, Francúzska a Talianska, krajín, ktoré v 80. rokoch svojou produkciou prevyšovali VB.¹⁵⁸

Labouristi jej vytýkali, že rozdelila krajinu na bohatý juh a chudobný sever. Chudobní sa stali ešte chudobnejšími a bohatí bohatšími. Počas uplatňovania politiky thatcherizmu bola vo Veľkej Británii veľmi vysoká nezamestnanosť, z veľkej časti, dlhodobého charakteru, ktorá nepriaznivo vplývala na fyzický a psychický stav obyvateľov. Na druhej strane sa Thatcherová snažila o zmenšenie či zánik rozdielu medzi „nimi a nami“, medzi podnikateľmi a zamestnancami, čo sa jej v mnohých prípadoch podarilo. Sčasti vytvorila spoločnosť beztriednej podnikateľskej kultúry.

¹⁵⁵ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 160

¹⁵⁶ WILDE, Robert. Community Charge / Poll Tax. In: *europeanhistory.about.com*. [cit. 2012-01-10]. Dostupné na internete: <<http://europeanhistory.about.com/od/ukandireland/p/prpolltax.htm>>

¹⁵⁷ MILITANT: Militant's Proud Role in defeating the poll tax. In: *militant.org.uk*. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://www.militant.org.uk/PollTax.html>>

¹⁵⁸ SANANDAJI, Tino. *Britain Enjoyed Higher GDP Growth Post Thatcher*. [cit. 2012-03-04]. Dostupné na internete: <<http://wallstreetpit.com/26726-britain-enjoyed-higher-gdp-growth-post-thatcher>>

3.2 Margaret Thatcherová v medzinárodných vzťahoch

Keď Margaret Thatcherová nastúpila do funkcie premiéra Spojeného kráľovstva, jej skúsenosti z oblasti diplomacie boli minimálne. Od roku 1975, kedy sa stala predsedkyňou Toryov, navštívila Turecko, Luxembursko, Francúzsko, Nemecko a Spojené štáty americké.¹⁵⁹ Veľké nedostatky mala v zahraničnopolitickej oblasti. Vo volebnom manifeste 1979 jej bolo vyčítaná ignorácia zahraničnej politiky a zanedbanie vplyvu meniacich sa podmienok vo svete.

Výkonom najvyššej výkonnej funkcie v Spojenom kráľovstve bola prirodzene vtiahnutá do sveta diplomacie. Od začiatku si počínala veľmi dobre, v niektorých prípadoch ju dopĺňal minister zahraničných vecí, skúsený diplomat, Lord Carrington.¹⁶⁰ Postupne si získavala popularitu v zahraničí, až sa časom vypracovala na najúspešnejšieho premiéra povojnových britských dejín na medzinárodnej politickej scéne.

Niekoľko týždňov po zvolení sa zúčastnila v Tokiu ekonomického summitu predstaviteľov hospodársky najsilnejších štátov. V prevažne pánskej spoločnosti získala silnú pozíciu, čo sa prejavilo aj v tom, že v závere konferencie pripadla dôležitá úloha, zhrnúť výsledky konferencie, práve Margaret Thatcherovej.¹⁶¹ Nadšenie, ktoré vyvolala vo svete diplomacie, ona nezdieľala. Hlavným problémom summitu bolo zvýšenie cien ropy na svetových trhoch, čo sa Veľkej Británie nedotýkalo, keďže mala dostatočné ropné zásoby v Severnom mori. Ďalším dôvodom bola skutočnosť, že predstavitelia svetových mocností mali medzi sebou priateľské vzťahy, na summitoch vládla uvoľnená atmosféra ale britská premiérka si udržiavala formálny odstup.

Medzi hlavných zahraničných partnerov Spojeného kráľovstva sa, vďaka osobnosti britskej premiérky, stali Spojené štáty americké a po nástupe Michaila Gorbačova, Sovietsky zväz. Problematickými sa stali vzťahy s Európskym spoločenstvom, pretože pani Thatcherová odmietala presunúť časť suverenity svojej krajiny v prospech Spoločenstva.

¹⁵⁹ Lewis, R.: *Margaret Thatcher: A Personal and Political Biography*. 1983. s. 120

¹⁶⁰ Na podnet Lorda Carringtona VB prispela k ukončeniu občianskej vojny v Rhódessii a Thatcherová zmenila svoj zhovievavý postoj k tamojšiemu vládnucému režimu. Výsledkom konferencie v Lancaster House uskutočnenej v roku 1980 bolo diplomatické riešenie sporu na základe slobodných volieb pri uplatnení parlamentnej demokracie.

¹⁶¹ University of Toronto. PRESS CONFERENCE GIVEN BY PRIME MINISTER MRS. MARGARET THATCHER AT THE END OF THE ECONOMIC SUMMIT IN LONDON. In: *g8.utoronto.ca*. [cit. 2012-02-26]. Dostupné na internete: <<http://www.g8.utoronto.ca/summit/1984london/press.html>>

3.2.1 Margaret Thatcherová a Spojené štáty americké

Priateľský vzťah s prezidentom USA, Ronaldom Reaganom, sa jej podarilo úspešne nadviazať počas jeho návštevy v Londýne v roku 1975. Zistili, že zdieľajú spoločné názory na Sovietsky zväz, ktorý R. Reagan nazval „diabolským impériom“. Obidvaja považovali za svoju povinnosť chrániť slobodu a rozšíriť jej hranice, „aby sa z nej mohli tešiť aj ďalšie národy“. V ekonomickej oblasti sa zhodovali v zastávaní princípov trhového mechanizmu.¹⁶²

Okrem toho, že R. Reagan zapôsobil na ňu šarmom, zmyslom pre humor a priamosťou, pani Thatcherovej bola na ňom sympatická skutočnosť, že spočiatku ho jeho politickí kolegovia nepovažovali za nebezpečného protikandidáta, rovnako ako bola prehliadaná aj ona.¹⁶³ Zahraničná prestíž Thatcherovej stúpila po tom, ako sa R. Reagan stal prezidentom Spojených štátov amerických a jeho prvou návštevou v Bielom dome bola symbolicky premiérka Spojeného kráľovstva.

Veľká Británia podporovala prítomnosť amerických základní na britskom území v dôsledku veľmi dobrých osobných kontaktov ich predstaviteľov. Zdôrazňovanie zvláštnych vzťahov medzi Spojeným kráľovstvom a Spojenými štátmi americkými, však mechanicky neznamenali submisívne postavenie Veľkej Británie voči USA. Napriek prianiu R. Reagana, Thatcherová stiahla britské jednotky z Belizé. Veľká Británia nesúhlasila ani s obsadením Grenád, krajiny Commonwealthu, ktoré chcel R. Reagan uskutočniť v októbri roku 1983. Ani nepodporila USA pri bojkotovaní ekonomických dohôd Sovietskeho zväzu, ohľad plynovodu do západnej Európy. Veľká Británia síce poskytla americkým lietadlám svoje základne pri bombardovaní Líbye v roku 1986, ale zdôraznila, že v budúcnosti niečo podobné už nedovolí.¹⁶⁴

¹⁶² Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 127

¹⁶³ MARGARET THATCHER FOUNDATION: Cold War: Early meeting with Ronald Reagan [memoirs extract]. In: *margareththatcher.org*. [cit. 2011-11-22]. Dostupné na internete: <<http://www.margareththatcher.org/archive/displaydocument.asp?docid=110512>>

¹⁶⁴ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 149

3.2.2 Vojna o Falklandské ostrovy

Spor o Falklandské ostrovy, niekedy nazývané Malvíny alebo Južná Georgia¹⁶⁵, medzi Veľkou Britániou a Španielskom, neskôr Argentínou, trval niekoľko storočí pred vojnou z roku 1982. Od roku 1833 patrilo súostrovie Spojenému kráľovstvu.¹⁶⁶ Žilo tu približne 2000 obyvateľov prevažne britského pôvodu, ktorí sa zaoberali chovom oviec.¹⁶⁷ Ostrovy boli vysokého strategického významu. V ich okolí sa nachádzali bohaté zásoby ropy a mali vojensko – strategickú úlohu na spojnici medzi Tichým a Atlantickým oceánom.

V Spojenom kráľovstve prebiehalo znižovanie verejných výdavkov. To znamenalo, že sa plánovalo obmedzenie finančných prostriedkov aj na obranu. V Argentíne vládla vojenská junta, ktorá predpokladala, že po týchto opatreniach nebude Veľká Británia schopná obrany a obmedzí sa len na protesty. Nerátali s osobnosťou britskej premiérky. Americký štátny tajomník, Alexander Haig, vycítil hrozbu blížiaceho sa ozbrojeného konfliktu a varoval argentínsku juntú. Tvrdil, že Veľká Británia na útok odpovie vojensky a za podpory USA zvíťazí.¹⁶⁸ Junta toto varovanie nerešpektovala a pokračovala v obsadzovaní Falklandských ostrovov. 31. marca sa argentínska flotila vydala smerom k súostroviu a 2. apríla došlo k vyloďeniu.¹⁶⁹ Na druhý deň sa zišiel v Londýne parlament na núdzovom zasadnutí, prvom sobotnom zasadnutí od suezskej krízy v roku 1956. Thatcherová prehlásila, že ešte v ten víkend začnú akcie Británie na záchranu Falklandských ostrovov.¹⁷⁰ Ministerstvo zahraničných vecí kritizovala za politiku zmierovania. Reakciou Lorda Carringtona a celého jeho tímu bola rezignácia. Novým ministrom zahraničných vecí sa stal Francis Pym, s ktorým síce nemala dobré vzťahy, ale bol to jediný vhodný kandidát.

Thatcherová videla v prípade Falklandských ostrovov otázku princípu, či je západná demokracia schopná ubrániť sa proti diktatúre. A. Haig povedal: „V tom mala pravdu...Ak by

¹⁶⁵ Bowcott, Owen. Argentina ready to challenge Britain's Antarctic claims. In: *guardian.co.uk*. [cit. 2012-02-07]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/environment/2007/oct/19/climatechange.fossilfuels>>

¹⁶⁶ Foreign & Commonwealth Office: Falkland Islands (British Overseas Territory). In: *fco.gov.uk*. [cit. 2012-03-09]. Dostupné na internete: <<http://www.fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/travel-advice-by-country/country-profile/south-america/falkland-islands/>>

¹⁶⁷ Dugdale - Pointon, T., *The Falklands War 1982*. [cit. 2011-12-09]. Dostupné na internete: <http://www.historyofwar.org/articles/wars_falklands.html>1

¹⁶⁸ Rovná, L.: *Premiérka Jejího Veličenstva*. 1991. s. 150

¹⁶⁹ Dugdale - Pointon, T., *The Falklands War 1982*. [cit. 2011-12-09]. Dostupné na internete: <http://www.historyofwar.org/articles/wars_falklands.html>

¹⁷⁰ BBC NEWS: Falklands War: The first day, 2 April 1982. In: *news.bbc.co.uk*. [online]. 2002-04-02. [cit. 2011-12-09]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1899334.stm>

Británia zlyhala tvárou v tvár malej agresii, to by slovami pani Thatcherovej, sa po celom svete poslal signál s nedozernými dôsledkami.¹⁷¹ Podarilo sa jej vzbudiť vo svojich spoluobčanoch silný pocit patriotizmu, keď hovorila o obnovovaní slávy niekdajšieho britského impéria.

Najvýznamnejšiu podporu získala Veľká Británia zo strany Organizácie spojených národov, ktorá 3. apríla 1982 prijala Rezolúciu 502. Uprednostňovala diplomatické riešenie konfliktu, ale pripúšťala Veľkej Británii možnosť individuálnej alebo kolektívnej obrany v prípade vojenského napadnutia, a teda ju oprávňovala na vojenský zásah.¹⁷² Podpora prišla aj zo strany USA. Naproti tomu Argentína vo svete podporu nenašla.

Vo Veľkej Británii bol vytvorený malý vojnový kabinet na čele s premiérkou, ktorý uistil armádu o svojej plnej finančnej, diplomatickej a politickej podpore a jednal s veľkou rozhodnosťou. Časť britského expedičného zboru dorazila k brehom Južnej Georgie 25. apríla a od 1. mája lietadlá britskej armády bombardovali falklandské pobrežie. Thatcherová si vyžadovala, ako podmienku, ktorá musí byť splnená, aby začali mierové rokovania, odchod argentínskych vojsk z Falklandských ostrovov. Argentínska vojenská junta odmietla odísť. Mali síce početnú prevahu 10 000 mužov, ale nedostatočne vyzbrojených. Britská armáda mala technickú prevahu. Nakoniec boli Argentínčania donútení vzdať sa 14. apríla.¹⁷³ Vojna skončila víťazstvom Spojeného kráľovstva, aj jeho premiérky.

Už počas konfliktu sa vynárali kritické hlasy, ktoré hovorili o tom, že použité zbrane a obrovské množstvo mŕtych boli neadekvátne konfliktu.¹⁷⁴ Niektorí obviňovali Thatcherovú, že z konfliktu chcela získať politický kapitál, tesne pred všeobecnými voľbami. Minister zahraničných vecí, F.Pym, tvrdil, že sa mali spýtať obyvateľov Falklandských ostrovov na ich názor. Či sa urobilo všetko pre to, aby bolo možné vyhnúť sa ozbrojenému konfliktu, posúdia odborníci až po roku 2012, keď budú po tridsiatich rokoch otvorené archívy.¹⁷⁵

Aj napriek tejto kritike je nutné poznamenať, že Thatcherová chcela zabrániť stratám na životoch a navrhla zverenie suverenity Falklandských ostrovov pod záštitu OSN, čo argentínska strana odmietla pripustiť. Premiérka o „našich chlapoch z južného Atlantiku“

¹⁷¹ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 110

¹⁷² Dostupné na internete: <<http://www.falklands.info/history/82doc007.html>>

¹⁷³ Dugdale - Pointon, T., *The Falklands War 1982*. [cit. 2011-12-09]. Dostupné na internete: <http://www.historyofwar.org/articles/wars_falklands.html>

¹⁷⁴ Na britskej strane zomrelo 250 ľudí, na argentínskej strane 746

¹⁷⁵ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 113

prehlásila: „váhanie a pochyby boli vystriedané sebavedomím a pýchou, že naša mladá generácia tiež môže písať slávne kapitoly dejín slobody.“¹⁷⁶

Víťazstvo jej prinieslo obrovskú popularitu, ktorá sa prejavila vo volebných výsledkoch. Niektorí tvrdili, že mala len šťastie. Šťastie, že sa opozičné strany rozštiepili, argetnínska vojenská junta predviedla neschopné vojenské vedenie a došlo k výbornému načasovaniu úspechu. Podľa nášho názoru osobnosť, rozhodnosť a nekompromisný prístup Margaret Thatcherovej k agresii výrazne prispeli k vojenskému úspechu Spojeného kráľovstva. V Európe sa o nej hovorilo ako o „Churchillovi v sukni“, ktorý bojoval za vznešené myšlienky. Do Londýna začali častejšie prichádzať zahraničné návštevy. Osobnosti svetovej politiky sa chceli ukázať s Thatcherovou ako predstaviteľkou „nového poriadku“ na západe. Medzi inými ju navštívil aj pápež Ján Pavol II. Vzťah USA a VB zaznamenával kvalitatívny vzostup.¹⁷⁷

Diplomatické vzťahy Argentíny a Veľkej Británie boli obnovené až v roku 1990, keď Thatcherová ukončila svoje pôsobenie vo funkcii ministra Jej Veličenstva.¹⁷⁸

3.2.3 Margaret Thatcherová a jej vzťah k Európskemu spoločenstvu

Kým jej predchodcovia, Harold MacMillan a Edward Heath, sa snažili o členstvo v Európskom spoločenstve a podporovali európsku spoluprácu, ona dávala prednosť patriotizmu.¹⁷⁹ V čase, keď boli konzervatívci v opozícii vyzdvihovala obrannú funkciu Európskeho hospodárskeho spoločenstva pred „sovietskou hrozbou“. Z týchto dôvodov privítala aj vstup Španielska a Portugalska.

Jej názor na členstvo Veľkej Británie by sa dal charakterizovať ako neutrálny, v niektorých prípadoch odmietavý. Bolo konštatované, že schôdzky predstaviteľov Európskeho spoločenstva zmenila z priateľských stretnutí na miesta tvrdých diskusií. Jej hlavným cieľom bolo dosiahnutie zníženia britského podielu na rozpočte EHS¹⁸⁰ vo vzťahu k spoločnej poľnohospodárskej politike. Starší francúzsky diplomat o nej povedal: „Tá žena je

¹⁷⁶ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 115

¹⁷⁷ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 84

¹⁷⁸ Dugdale - Pointon, T., *The Falklands War 1982*. [cit. 2011-12-09]. Dostupné na internete: <http://www.historyofwar.org/articles/wars_falklands.html>

¹⁷⁹ Historiasiglo: The History of the European Union and the European Citizenship. In: *historiasiglo20.org*. [cit. 2011-11-29]. Dostupné na internete: <<http://www.historiasiglo20.org/europe/biografias.htm>>

¹⁸⁰ Európske hospodárske spoločenstvo

staromódna nacionalistka bez akéhokolvek citu pre európsky ideál. Ona uvažuje len v pojmoch účtovníka bez širšej politickej vízie.¹⁸¹

Vo Veľkej Británii pracovali v poľnohospodárstve len 2% obyvateľov.¹⁸² Dochádzalo k paradoxu, pretože Briti platili jeden krát do spoločného rozpočtu na podporu poľnohospodárov členských krajín Európskeho spoločenstva, a potom druhý krát pri dovoze drahších potravín z týchto krajín.¹⁸³ Thatcherová odmietala prispievať na spoločnú poľnohospodársku politiku ES, pretože išlo o systém, proti ktorému celý čas bojovala. Pevne stanovené ceny, neefektívita, nadprodukcia, dotácie a subvencie európskym poľnohospodárom marili zdravé konkurenčné prostredie.

Výrazným problémom bol britský podiel do EHS, ktorý v roku 1978 predstavoval 800 miliónov libier, o rok neskôr 1 miliardu libier. Svoj ostrý nesúhlas vyjadrila Thatcherová jasne svojej prvej zahraničnej návšteve, nemeckému kancelárovi Helmutovi Kohlovi. V roku 1979 sa riešila otázka britského podielu na rozpočte ES. Na zasadnutiach ES nediplomaticky vyhlásila, že pre ňu žiadny kompromis neexistuje a neodsúhlasí rozpočet, pokiaľ nebude britský príspevok znížený. Nakoniec sa podarilo vyjednať zníženie platby o 350 miliónov libier a dohodnutá bola ďalšia schôdzka, ktorá sa konala v roku 1980. Veľkej Británii bolo poskytnuté zníženie o 760 miliónov, ktoré premiérka odmietla, ako nepostačujúce. Ohlasy boli plné emócií a francúzsky prezident Valéry Giscard d'Estaing o nej povedal, že sa prejavila ako „dcéra kupca“¹⁸⁴ a nahnevane poznamenal: „Nabudúce nedovolím, aby sa také ponižujúce predstavenie opakovalo“.¹⁸⁵ Užšie vzťahy sa jej nepodarilo nadviazať ani s ďalším významným mužom západnej Európy, Helmuthom Schmidtom. Oceňoval jej politické kvality, ale ich názory na zjednotenú Európu sa výrazne líšili. Schmidt sa s ňou nestotožnil, pretože neuznávala iný názor, len ten svoj. Odsudzoval jej poňatie ES ako arény, v ktorej je možné zvíťaziť. Neskôr v tom roku sa britskému ministrovi zahraničných vecí, za neprítomnosti pani Thatcherovej, podarilo vyjednať pre Spojené kráľovstvo ďalšie ústupky zo strany ES. Nebola spokojná s dosiahnutými výsledkami, kabinet sa však postavil proti nej a výsledky summitu

¹⁸¹ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 147

¹⁸² Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 129

¹⁸³ Troitiño, D. *Margaret Thatcher and the EU*. [cit. 2011-11-30]. Dostupné na internete: <http://www.ies.ee/iesp/No6/articles/iesp_no6_pp124-150.pdf>

¹⁸⁴ The Telegraph: Margaret Thatcher's impact on foreign leaders. In: *telegraph.co.uk*. [cit. 2011-12-30]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/margaret-thatcher/5271658/Margaret-Thatchers-impact-on-foreign-leaders.html>>

¹⁸⁵ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 96

odsúhlasil. Nakoniec sa podarilo v roku 1984 uzavrieť vo Fontainebleau dohodu o vrátení 2/3 britského príspevku späť VB.¹⁸⁶

V ES sa plánovalo od roku 1992 prejsť k spoločnému trhu a zavedenie spoločnej európskej meny – ecu. Aj keď sa ešte nehovorilo o Európskej centrálnej banke, v pláne bola inštitúcia, ktorá by obhospodárovala spoločnú menu. Vystupovala ostro proti, lebo sa obávala straty národnej suverenity svojej krajiny v prípade pokračujúceho integračného procesu, ktorý od ekonomickej unifikácii povedie k politickej. Pre Thatcherovú, odpoveď na otázku, čo získala VB po ekonomickej stránke za to, že sa vzdala časti svojej suverenity a identity spojením s bohatšími európskymi štátmi, znela – nič. Ona preferovala spoluprácu severných štátov schopných ubrániť vlastnú národnú identitu. Mnohí ju prirovnávali k francúzskemu prezidentovi Charlesovi de Gaullovi.¹⁸⁷ „Podporila jednotný trh, ktorý nesmie byť riadený centralistickou byrokraciou z Bruselu a nesmie viesť k vytvoreniu superštátu.“¹⁸⁸ Ak jednotný trh, tak otvorený celému svetu, nielen členským štátom Európskeho spoločenstva. Nesúhlasila s odstránením hraničných kontrol kvôli hrozbe terorizmu, obchodu s drogami a nelegálnej imigrácii.¹⁸⁹

Po páde berlínskeho múru, s radosťou sledovala zavádzanie princípov demokracie do krajín strednej a východnej Európy. 5. augusta 1990 v americkom Aspene navrhla prijatie tzv. Európskej Magny Charty, ktorá by garantovala základné ľudské práva všetkým občanom Európy. Tým by boli podľa nej položené základy budovania spoločnosti postavenej na princípoch demokracie, zvrchovanosti práva a zásadách trhového mechanizmu. Takýmto spôsobom sa snažila odvieť pozornosť hlavných predstaviteľov ES a spomaliť tak proces unifikácie sústredením sa na problémy krajín východnej a strednej Európy.¹⁹⁰

V septembri 1990 vstúpila Veľká Británia do EMS.¹⁹¹ „Na zasadnutí Európskej rady sa britská premiérka ako jediná postavila proti vytvoreniu ECB¹⁹² a jednotnej európskej meny.

¹⁸⁶ Historiasiglo: The History of the European Union and the European Citizenship. In: *historiasiglo20.org*. [cit. 2011-11-29]. Dostupné na internete: <<http://www.historiasiglo20.org/europe/biografias.htm>>

¹⁸⁷ Palmer, J. Thatcher sets face against united Europe. In: *guardian.co.uk*. [cit. 2011-12-21]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/business/1988/sep/21/emu.theeuro>>

¹⁸⁸ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 165

¹⁸⁹ Palmer, J. Thatcher sets face against united Europe. In: *guardian.co.uk*. [cit. 2011-12-21]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/business/1988/sep/21/emu.theeuro>>

¹⁹⁰ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 171

¹⁹¹ Európsky menový systém

¹⁹² Európska centrálna banka

3.2.4 Margaret Thatcherová a Sovietsky zväz

Počas celých 40 rokov jej pôsobenia na politickej scéne Veľkej Británie bol pre ňu typický antikomunizmus. Slová, ktoré predniesla v roku 1950, boli pre ňu vždy aktuálne. „Každý konzervatívec dúfa v mier, mier je ohrozený komunizmom, ktorý má mocné sily, pripravené udrieť kdekoľvek. Komunizmus čaká na slabosť, uznáva len silu. Británia preto musí byť silná vo svojich zbraniach, silná vo svojej viere, silná vo svojom spôsobe života.“¹⁹³ Keď vláda premiéra Harolda Wilsona zlepšovala vzťahy so Sovietskym zväzom, reagovala Thatcherová slovami: „Rusi sa orientujú na ovládnutie sveta. Dávajú prednosť puškám pred maslom, my dávame prednosť všetkému pred puškami. Vedia, že sú svetovou veľmocou len v jednom aspekte – zbrojení. Neúspešní su ale v oblasti ľudských práv a v ekonomickej. Pokiaľ to Británia nepochopí, potom je odsúdená, ich slovami, skončiť v prepadlisku dejín.“¹⁹⁴ Tieto nekompromisné slová jej priniesli prezývku „Železná lady“, ktorými ju nazvala sovietská tlačová agentúra TASS. Aj keď išlo pôvodne o nelichotivé označenie, stala sa z toho pocta, pretože v oblasti vysokej diplomacie sa ženám venovala pozornosť len zriedkavo a sovietske tlačové agentúry si starostlivo vybrali, koho budú komentovať.¹⁹⁵

Najvýznamnejším rysom zahraničnej politiky Thatcherovej počas druhého volebného obdobia predstavoval nový vzťah k Sovietskému zväzu. Pred tým než sa na jeho čelo dostal sympatický Michail Gorbačov, navštívil ju v roku 1984 v Londýne a veľmi dobre si porozumeli.¹⁹⁶ Na konci návštevy v rozhovore pre BBC povedala známe slová, ktoré znamenali zmenu politiky Veľkej Británie voči Sovietskému zväzu: „Pán Gorbačov sa mi páči, môžeme spolu rokovať.“¹⁹⁷ Po objavení tohto vzťahu sa Margaret Thatcherová stala sprostredkovateľkou medzi superveľmocami, Sovietskym zväzom a Spojenými štátmi americkými, prakticky až do konca prezidentského obdobia R. Reagana. Jej medzinárodná prestíž výrazne vzrástla.

¹⁹³ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 80

¹⁹⁴ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 83

¹⁹⁵ Woods, V.: The day I was Margaret Thatcher's fashion victim. In: *telegraph.co.uk*. [cit. 2011-02-21]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/margaret-thatcher/8961390/The-day-I-was-Margaret-Thatchers-fashion-victim.html>>

¹⁹⁶ The Telegraph: Margaret Thatcher's impact on foreign leaders. In: *telegraph.co.uk*. [cit. 2011-12-30]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/margaret-thatcher/5271658/Margaret-Thatchers-impact-on-foreign-leaders.html>>

¹⁹⁷ Rovná, L.: *Premiérka Jejého Veličenstva*. 1991. s. 151

Môžeme skonštatovať, že pani Thatcherovej s výraznými zásluhami prispela spolu s R. Reaganom a M. Gorbačovom k rozpadu Sovietskeho zväzu, zjednoteniu Nemecka a k pádu komunizmu v Európe.

ZÁVER

Cieľom našej práce bola analýza úspechov významných političiek a diplomatiek a snaha o vyzdvihnutie skutočnej rovnocennosti žien vo vzťahu k mužom. Tento cieľ sa nám úspešne podarilo splniť.

V prvej kapitole sme zistili, že už staroveké Egyptanky mali rovnoprávne postavenie v spoločnosti, no i napriek tomu sa k vláde dostal len minimálny počet žien. Vláda žien z obdobia stredoveku bola skôr zákulisného charakteru. Až v období osvietenstva sa stala spoločnosť natoľko zrelou, aby akceptovala aj oficiálne vládkyne a kráľovné. Vďaka tomu mohla na trón nastúpiť aj Mária Terézia, ktorá svojimi reformami natrvalo zmenila charakter Habsburskej ríše. Počas Veľkej francúzskej revolúcie vznikali feministické hnutia bojujúce za práva širokých vrstiev žien, v zmysle hesla „Sloboda, rovnosť, bratstvo“. Prvé výraznejšie úspechy sa im podarilo dosiahnuť až po I. svetovej vojne, keď bolo vo viacerých krajinách sveta zavedené volebné právo pre ženy a neskôr aj pasívne právo, byť zvolený. V ďalšej časti sme zhodnotili vývoj percentuálneho zastúpenia žien v európskom a slovenskom parlamente, ktorý vykazuje stúpajúcu tendenciu, no ešte stále nedosiahol úplné vyrovnanie s mužským podielom. Na základe súčasnej situácie a plánovaných krokov Európskej únie o zavedení kvót, sme vyvodili záver, že rastúci trend bude v ďalších obdobiach pokračovať. V poslednej časti kapitoly sme sa zamerali na úspechy žien v najvyšších funkciách za posledné desaťročia, ktoré svojimi počinmi dokázali, okrem iného, zlepšiť postavenie žien v spoločnosti.

Úspešne sa nám podarilo splniť cieľ stanovený pre druhú a tretiu kapitolu, ktoré sa zaoberali osobnosťou Margaret Thatcherovej.

Prvotným vplyvom v jej živote bolo pôsobenie jej otca, vďaka ktorému bola už od malička prirodzene vtiahnutá do politického a spoločenského života. Jeho názory tvorili základy politiky thatcherizmu, keď sa rôznymi opatreniami snažila naučiť ľudí „stáť na vlastných nohách“ a podporiť tak podnikateľskú iniciatívu. Udalosti II. svetovej vojny a odvaha Winstona Churchilla v nej vzbudili potrebu chrániť demokratický režim. Dôkazom toho bol jej odmietavý postoj voči komunistickému Sovietskému zväzu a vojna o Falklandské ostrovy. Ďalej sme popísali začiatky získavania jej politických skúseností od čias štúdia na Oxforde až do roku 1979, keď sa stala premiérkou Spojeného kráľovstva. Pri svojom pôsobení získala mnoho podnetov, ktoré po nástupe do najvyššej výkonnej funkcie ihneď začala riešiť.

Keďže majoritný záujem venovala ekonomickej oblasti, v prvej časti tretej kapitoly sme zhodnotili splnenie jej ekonomických cieľov vytyčených vo volebných manifestoch Konzervatívnej strany počas všetkých troch premiérskych období Margaret Thatcherovej. Analyzovali sme thatcherizmus a jeho dopady na britské hospodárstvo a spoločnosť. Vďaka Thatcherovej bola podporená podnikateľská iniciatíva, vlastníctvo domov, sčasti vznikla beztriedná spoločnosť, kde si človek získaval postavenie na základe svojich schopností. Bola obnovená prosperita v priemysle a znížená inflácia. Nezamestnanosť rástla až do roku 1986 v dôsledku reštrukturalizácie neproduktívnych znárodnených podnikov. Od toho roku miera nezamestnanosti vykazovala klesajúcu tendenciu, pretože Briti sa zamestnávali v malých a stredných podnikoch, predovšetkým v terciárnej sfére. V druhej časti sme sa venovali jej pôsobeniu na medzinárodnej politickej scéne, kde bojovala za demokraciu a slobodu pre ľudí. Pozornosť sme venovali vzťahu Veľkej Británie a Spojených štátov amerických, ich hlavní predstavitelia – M. Thatcherová a R. Reagan – si veľmi dobre porozumeli a ovplyvňovali tento vzťah smerom k spolupráci. Veľmi dobré vzťahy boli pozorovateľné aj počas Falklandskej vojny, ktorej sme venovali v našej práci zvýšenú pozornosť, pretože išlo o najvýranejší zahraničnopolitický počin pani Thatcherovej, o správnosti ktorého sa neustále vedú rôzne diskusie. K najvýznamnejším mužom Európskeho spoločenstva taký kladný vzťah vybudovaný nemala. Problémom bola nutnosť vzdať sa časti suverenity v prospech spoločenstva, spoločná poľnohospodárska politika vykazujúca prvky socializmu, proti ktorému ona tak bojovala a výška britského podielu na spoločnom rozpočte. Z poslednej časti tretej kapitoly, vyplynul veľký prínos Thatcherovej, ktorá v spolupráci s M. Gorbačovom prispela k pádu komunizmu vo východnej Európe a dosiahla tak slobodu pre ďalších ľudí. V diplomatických kruhoch bola uznávanou političkou a výraznou osobnosťou.

V tejto práci sme charakterizovali jej štýl vlády, ktorý by spoločnosť sotva mohla označiť za „typicky ženský“. Vyznačoval sa nekompromisnosťou, tvrdým prienikom na jadro vecí, logickosťou, prehľadom o stave prejednávanej tematiky a používaním argumentov podložených faktami. V diskusiách bola náročným partnerom pre svojich oponentov. Tým sme demonštrovali, že vskutku nezáleží na pohlaví politikov, ale na okolnostiach formujúcich ich charakter a osobnosť.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Knižné publikácie

- [1] ALBRIGHT, M. – WOODWARD, B. 2003. *Madam Secretary: A Memoir*. Miramax Books, 2003. 736 s. ISBN 1401399479
- [2] APPELT, E. – NEYER, G. 1994. *Feministische Politikwissenschaft*. Viedeň: Verlag für Gesellschaftskritik, 1994. 219 s. ISBN 3-85-115-194-1
- [3] BLUNDELL, John. 2008. *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*. Londýn: Algora, 2008. 236 s. ISBN 978-0875-86631-4
- [4] CVIKOVÁ, J. 2002. Olympe de Gouges: Deklarácia práv ženy a občianky. In : *Hlasy žien: Aspekty ženskej politiky*. Bratislava: Zaujímavé združenie žien Aspekt, 2002. ISBN 80-85549-30-1, s. 136 – 141.
- [5] CVIKOVÁ, J. – FILADELFIOVÁ, J. 2004. Slowakei. In: *Handbuch Politische Partizipation von Frauen in Europa: Band II: Die Beitrittsstaaten*. Wisbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaft, 2004. 310 s. ISBN 3-8100-3568-8
- [6] EVANS, E. 2004. *Thatcher and Thatcherism*. 2. vydanie. Cornwall: Routledge, 2004. 192 s. ISBN 0-415-27013-8
- [7] FARKAŠOVÁ, K. a kol. 2002. *Volebné právo žien: Vybrané texty*. Prešov: Aliancia žien Slovenska, 2002. 96 s. ISBN 80-968545-3-4
- [8] GREGOROVÁ, A. 1986. *Bohovia, cirkvi a žena*. Bratislava: Obzor, 1986. 280 s.
- [9] HADLEY, L. – HO, E. 2010. *Thatcher & After: Margaret Thatcher and Her Afterlife in Contemporary Culture*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2010. 250 s. ISBN 978-0-230-23331-7
- [10] JENKINS, Simon. 2006. *Thatcher & Sons: A Revolution in Three Acts*. Londýn: Penguin Books, 2006. 384 s. 014-100-624-2
- [11] JURÁŇOVÁ, J. 2002. Volebné právo žien. In: *Hlasy žien: Aspekty ženskej politiky*. Bratislava: Zaujímavé združenie žien Aspekt, 2002. ISBN 80-85549-30-1, s. 102 – 107.

- [12] KIESER, Egbert. 1989. *Margaret Thatcher: Eine Frau verändert ihre Nation*. Mníchov : Bechtle, 1989. 422 s. ISBN 3-7628-0482-6
- [13] LEWIS, Russell. 1983. *Margaret Thatcher: A Personal and Political Biography*. Londýn : Routledge & Kegan Paul, 1983. 240 s. ISBN 0-7102-0228-8
- [14] ROVNÁ, Lenka. 1991. *Premiérka Jejího Veličenstva*. Praha: Európsky kultúrny klub, 1991. 179 s. ISBN 80-85212-18-8
- [15] POLIŠENSKÝ, J. 1972. *Ženy v dejinách ľudstva*. Bratislava: Obzor, 1972. 246 s.
- [16] SCHUMAN – ANTELME, R. – ROSSINI, S. 2003. *Tajemství bohyně Hathor: Láska, erotika a sexualita ve faraonském Egyptě*. Bratislava: Eugenika, 2003. 275 s.
- [17] STROUHAL, E. 1989. *Život starých Egyptanů*. Praha: Panorama, 1989. 328 s.
- [18] URBAN, G. 1996. *Diplomacy and Disillusion At the Court of Margaret Thatcher: An Insider's View*. Londýn: I. B. Tauris, 1996. 224 s. ISBN 1-86064-084-2
- [19] THATCHEROVÁ, Margaret. 1993. *Roky na Downing Street*. Praha: Naše vojsko, 1993. 672 s. ISBN 80-206-0471-5

Časopisy

- [20] REMIÁŠOVÁ, A. 2005. Matka troch kráľov. In *Slovenka*, 2005, roč. 58, č. 18. s. 44 – 45.

Internetové zdroje

- [21] ADAM, Stuart – BROWNE, James – HEADY, Christopher. *Taxation in UK*. [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné na internete: <<http://www.ifs.org.uk/mirrleesreview/dimensions/ch1.pdf>>
- [22] AGENCY PTI: I will not be a rubber stamp President: Pratibha Patil. In: *Daily News & Analysis*. Jún 2007. [online]. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <http://www.dnaindia.com/india/report_i-will-not-be-a-rubber-stamp-president-pratibha-patil_1103782>
- [23] ANNESLEY, Claire. The Welfare State. In: *news.bbc.co.uk*. [online]. 2004-09-10. [cit. 2012-01-09]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/bbc_parliament/2563067.stm>

- [24] BBC NEWS: *Margaret Thatcher*. In: *bbc.co.uk*. [online]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na internete: <http://www.bbc.co.uk/history/people/margaret_thatcher>
- [25] BBC NEWS: *1971: Councils defy Thatcher milk ban*. In: *news.bbc.co.uk*. [online]. 1971-06-15. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/june/15/newsid_4486000/4486571.stm>
- [26] BBC NEWS: Falklands War: The first day, 2 April 1982. In: *news.bbc.co.uk*. [online]. 2002-04-02. [cit. 2011-12-09]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1899334.stm>
- [27] BOOTH, Phillip. 2006. How 364 economists got it totally wrong. In: *telegraph.co.uk*. [online]. 2006-03-15. [cit. 2012-02-29]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3623669/How-364-economists-got-it-totally-wrong.html>>
- [28] BOWCOTT, Owen. Argentina ready to challenge Britain's Antarctic claims. In: *guardian.co.uk*. [online]. 2007-10-19. [cit. 2012-02-07]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/environment/2007/oct/19/climatechange.fossilfuels>>
- [29] CARPENTER, Mackenzie. 2011. *Madeleine Albright's pins reflect her diplomatic messages*. 2011-12-11. [online]. Pittsburgh. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://old.post-gazette.com/pg/11345/1195762-51.stm>>
- [30] CHANGHYUN, Kim. 2005. *Thatcherism*. [online]. Október 2005. [cit. 2011-10-14]. Dostupné na internete: <<http://www.zum.de/whkmla/sp/changhyun/ThatcherPolicies4.html>>
- [31] CRACE, John. 2009. *The diplomatic secrets of Madeleine Albright's coded jewellery*. 2009-06-10. [online]. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/lifeandstyle/2009/oct/06/madeleine-albright-coded-brooch>>
- [32] Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/politics/wintour-and-watt/2010/nov/25/conservatives-davidcameron>>
- [33] Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/media/2006/mar/16/tvandradio.features11>>
- [34] Dostupné na internete: <<http://www.falklands.info/history/82doc007.html>>
- [35] DUGDALE - POINTON, T., *The Falklands War 1982*. [online]. 2006-02-18. [cit. 2011-12-09]. Dostupné na internete: <http://www.historyofwar.org/articles/wars_falklands.html>

- [36] EGYPT BLOG : *Tutanchamon blog*. [online]. Marec 2012. [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <<http://tutanchamon-world.blog.cz/en>>
- [37] EUROPA : Ženy v Európskom parlamente. In : Portál Európskeho parlamentu. [online]. Marec 2011 [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB\(2011\)0001_SK.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2011/0001/P7_PUB(2011)0001_SK.pdf)>
- [38] FILIBUSTER CARTOONS : Female World Leaders Currently In Power. In : *Filibuster*. [online]. Február 2012. [cit. 2012-03-04]. Dostupné na internete: <http://www.filibustercartoons.com/charts_rest_female-leaders.php>
- [39] FORECAST CHART: British Pound Rate Forecast. In: *forecast-chart.com*. [online]. Február 2012 [cit. 2012-02-26]. Dostupné na internete: <<http://www.forecast-chart.com/usd-british-pound.html>>
- [40] FOREIGN & COMMONWEALTH OFFICE: Falkland Islands (British Overseas Territory). In: *fco.gov.uk*. [online]. 2012-03-07. [cit. 2012-03-09]. Dostupné na internete: <<http://www.fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/travel-advice-by-country/country-profile/south-america/falkland-islands/>>
- [41] GAVAGHAN, Julian. 2012. Thatcher's 'wet' Cabinet critic Lord St John dies at age 82 three decades after he was sacked by the woman he nicknamed 'Tina'. In: *Mail Online*. [online]. 2012-03-06. [cit. 2012-03-11]. Dostupné na internete: <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2110507/Norman-St-John-Stevas-Thatchers-wet-Cabinet-critic-dies-age-82.html>>
- [42] GUIDE TO WOMEN LEADERS: Female Presidents. In: *guide2womenleaders.com*. [online]. 2012-02-29. [cit. 2012-03-09]. Dostupné na internete: <<http://www.guide2womenleaders.com/Presidents.htm>>
- [43] HEATHFIELD, Susan. *Yuppies*. [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné na internete: <<http://humanresources.about.com/od/glossaryy/g/yuppies.htm>>
- [44] HISTORIASIGLO: The History of the European Union and the European Citizenship. In: *historiasiglo20.org*. [online]. [cit. 2011-11-29]. Dostupné na internete: <<http://www.historiasiglo20.org/europe/biografias.htm>>
- [45] HOLUBOVÁ, Barbora. 2010. *Účasť žien v politike - postoje, stav a perspektíva*. [online]. December 2010. [cit. 2011-11-15]. Dostupné na internete: <http://www.instituttr.sk/download/b_holubova_5.pdf>, s. 1 -3

- [46] INDIA TIMES: Pratibha Patil's Resume. In: *Times of India*. [online]. 2007-07-19. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2007-07-19/india/27975570_1_jalgaon-maharashtra-assembly-political-party>
- [47] JANÍKOVÁ STAVROVSKÁ, Ivana. 2012. *Parlament žiada kvóty pre zvýšenie zastúpenia žien v politike a biznise*. [online]. Marec 2012. [cit. 2012-03-14]. Dostupné na internete: <<http://www.pramen.info/c/2774/parlament-ziada-kvoty-pre-zvysenie-zastupenia-zien-v-politike-a-biznise.htm>>
- [48] KRIVOŠÍK, L. 2004. *Thatcherizmus ako „reforma myslenia“*. [online]. 2004-05-18. [cit. 2011-12-11]. Dostupné na internete: <<http://www.prave-spektrum.sk/article.php?157>>
- [49] LEWIS, Jone. Women Prime Ministers and Presidents: 20th Century. In: *womenhistory.about.com*. [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné na internete: <http://womenhistory.about.com/od/rulers20th/a/women_heads.htm>
- [50] MAJERSKÝ, I. 2011. Ženám sa na Slovensku v politike nedarí. In: *Pravda*. 2011-11-06. [online]. [cit. 2011-12-08]. Dostupné na internete: <http://spravy.pravda.sk/zenam-sa-na-slovensku-v-politike-nedari-d9h-/sk_domace.asp?c=A111106_132534_sk_domace_p23>
- [51] MARGARET THATCHER FOUNDATION: *Biography*. In: *margaretthatcher.org*. [online]. [cit. 2011-11-07]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/essential/biography.asp>>
- [52] MARGARET THATCHER FOUNDATION: *Brief Chronology*. In: *margaretthatcher.org*. [online]. [cit. 2011-11-07]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/essential/chronology.asp>>
- [53] MARGARET THATCHER FOUNDATION: Economy: 1979 Budget. In: *margaretthatcher.org*. [online]. [cit. 2011-11-02]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/document/109497>>
- [54] MARGARET THATCHER FOUNDATION: Cold War: Early meeting with Ronald Reagan [memoirs extract]. In: *margaretthatcher.org*. [online]. [cit. 2011-11-22]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/archive/displaydocument.asp?docid=110512>>
- [55] MARGARET THATCHER FOUNDATION: Conservative Political Centre (CPC) Lecture ("What's wrong with politics?"). In: *margaretthatcher.org*. [online]. [cit. 2012-02-21]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/document/101632>>

- [56] MARGARET THATCHER FOUNDATION: Stockton Lecture ("Monetarism Is Not Enough"). In: *margaretthatcher.org*. [online]. [cit. 2012-02-18]. Dostupné na internete: <<http://www.margaretthatcher.org/commentary/displaydocument.asp?docid=110796>>
- [57] MILITANT: Militant's Proud Role in defeating the poll tax. In: *militant.org.uk*. [online]. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://www.militant.org.uk/PollTax.html>>
- [58] MISHRA, A. 2007. Pratibha's sugar mill a loan defaulter? In: *Times of India*. [online]. 2007-06-23. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <http://timesofindia.indiatimes.com/India/Pratibhas_sugar_mill_a_loan_defaulter/rssarticleshow/2142691.cms>
- [59] MOHANTY, R. 2011. Hon'ble Smt. Pratibha Devisingh Patil. In: *Orissa*. [online]. Apríl 2011. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <<http://orissa.gov.in/e-magazine/Orissareview/2011/Apr/engpdf/59-61.pdf>>
- [60] OECD STATS: *Štatistický portál OECD*. [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné na internete: <<http://stats.oecd.org/>>
- [61] ONUFER, A. *Ženy, ktoré najviac ovplyvnili slovenskú politiku*. 2010-03-03. [online]. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://aktualne.atlas.sk/zeny-ktore-najviac-ovplyvnili-slovensku-politiku/slovensko/politika/>>
- [62] OSOBNOSTI: Brigita Schmögnerová / vláda. In: *Osobnosti*. [online]. [cit. 2011-12-10]. Dostupné na internete: <<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=354>>
- [63] PALMER, John. 1988. Thatcher sets face against united Europe. In: *guardian.co.uk*. [online]. 1988-12-21. [cit. 2011-12-21]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/business/1988/sep/21/emu.theeuro>>
- [64] PBS: Ghosts of Rwanda. In: *Interview Madelaine K. Albright*. [online]. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/interviews/albright.html>>
- [65] PLUS JEDEN DEŇ/IRK – TASR: *V parlamente ubudne žien, na politiku nemajú žalúdok*. In: *pluska.sk*. [online]. Marec 2012. [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete: <<http://www.pluska.sk/spravy/parlamentne-volby-2012/v-parlamente-ubudne-zien-politiku-nemaju-zaludok.html>>
- [66] RANKER: Famous Female Diplomats. In: *ranker.com*. [online]. [cit. 2011-10-09]. Dostupné na internete: <<http://www.ranker.com/list/famous-female-diplomats/reference>>

- [67] RBI: *Report on Trend and Progress of Banking in India, 2005-06*. [online]. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://rbidocs.rbi.org.in/rdocs/Publications/PDFs/73892.pdf>>
- [68] ROWNI. *2012 Indian President Elections*. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné na internete: <<http://rowni.hubpages.com/hub/Indian-President-2012>>
- [69] SAFALRA: Historical UK Inflation And Price Conversion. In: *safalra.com*. [online]. 2011-08-03 [cit. 2012-02-20]. Dostupné na internete: <<http://safalra.com/other/historical-uk-inflation-price-conversion/>>
- [70] SANANDAJI, Tino. *Britain Enjoyed Higher GDP Growth Post Thatcher*. [online]. 2010-05-08. [cit. 2012-03-04]. Dostupné na internete: <<http://wallstreetpit.com/26726-britain-enjoyed-higher-gdp-growth-post-thatcher>>
- [71] STATISTICS: Štatistický úrad SR. [online]. [cit. 2011-12-16]. Dostupné na internete: <<http://portal.statistics.sk/files/KrajskeSpravy/KE/gender2011/2/7-verejny-zivot-rozhodovanie-148-149.pdf>>
- [72] STATISTICS UK: Unemployment Rate. In: *statistics4u-uk.com*. [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné na internete: <http://www.statistics4u-uk.com/html/unemployment_rate.html>
- [73] ŠIMONČIČ, A. 2010. Imperátorka Mária Terézia zmenila podobu monarchie. In *Život*. [online]. 2010. č. 48. [cit. 2012-01-23]. Dostupné na internete: <<http://zivot.lesk.cas.sk/clanok/8430/imperatorka-maria-terezia-zmenila-podobu-monarchie.html>>
- [74] THE INDIAN EXPRESS: Congman's wife drags Pratibha name into allegations, NDA distances itself. In: *The Indian Express.com*. 2007-06-23. [online]. [cit. 2012-01-04]. Dostupné na internete: <<http://www.indianexpress.com/news/congmans-wife-drags-pratibha-name-into-allegations-nda-distances-itself/160239/>>
- [75] THE NEW YORK TIMES: Madeleine K. Albright. In : *nytimes.com*. [online]. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internete: <http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/a/madeleine_k_albright/index.html>
- [76] THE PRESIDENT OF INDIA: *Smt. Pratibha Devisingh Patil*. [online]. [cit. 2012-02-02]. Dostupné na internete: <<http://presidentofindia.nic.in/profile.html>>
- [77] THE TELEGRAPH: Margaret Thatcher's impact on foreign leaders. In: *telegraph.co.uk*. [online]. 2009-05-04. [cit. 2011-12-30]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/margaret-thatcher/5271658/Margaret-Thatchers-impact-on-foreign-leaders.html>>

- [78] THE WOMEN'S CONFERENCE: Madeleine K. Albright. In : *Women's Conference*. [online]. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internete: <<http://www.womensconference.org/madeleine-k-albright/>>
- [79] TROITIÑO, David. *Margaret Thatcher and the EU*. [online]. [cit. 2011-11-30]. Dostupné na internete: <http://www.ies.ee/iesp/No6/articles/iesp_no6_pp124-150.pdf>, s. 124 – 148
- [80] TWIGGER, Robert. 1999. *Inflation: the Value of the Pound 1750-1998*. [online]. 1999-02-23. [cit. 2012-03-01]. Dostupné na internete: <<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-020.pdf>>
- [81] UK PUBLIC SPENDING: Multiyear Download of UK Government Spending. In: *ukpublicspending.co.uk*. [online]. [cit. 2012-01-14]. Dostupné na internete: <http://www.ukpublicspending.co.uk/download_multi_year_1979_2015UKb_11s1li111mcn_F0t>
- [82] UN: Portál Organizácie spojených národov. [online]. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamir.htm>>
- [83] UNIVERSITY OF TORONTO. 1995. Press Conference given by Prime Minister Mrs. Margaret Thatcher at the End of the Economic Summit in London. In: *g8.utoronto.ca*. [online]. [cit. 2012-02-26]. Dostupné na internete: <<http://www.g8.utoronto.ca/summit/1984london/press.html>>
- [84] US DEPARTMENT OF STATE: Madeleine Korbel Albright, U.S. Secretary of State. In: *US Department of state*. [online]. [cit. 2012-01-29]. Dostupné na internete: <<http://secretary.state.gov/www/albright/albright.html>>
- [85] WANDEL, Jens. 2012. *Nížšia účasť žien v politike ochudobňuje spoločnosť*. [online]. Marec 2012. [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete: <<http://hnonline.sk/c1-54971620-nizsia-ucast-zien-v-politike-ochudobnuje-spolocnost>>
- [86] WILDE, Robert. Community Charge / Poll Tax. In: *europeanhistory.about.com*. [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné na internete: <<http://europeanhistory.about.com/od/ukandireland/p/prpolltax.htm>>
- [87] WINTOUR – WATT. 2010. *Howard Flight echoes Keith Joseph's 1974 warning that 'our human stock is threatened'*. In: *guardian.co.uk*. [online]. 2010-11-25. [cit. 2011-11-11].
- [88] WOODS, Vicki: The day I was Margaret Thatcher's fashion victim. In: *telegraph.co.uk*. [online]. 2011-12-16. [cit. 2012-02-21]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/>>

news/politics/margaret-thatcher/8961390/The-day-I-was-Margaret-Thatchers-fashion-victim.html>

[89] YERGIN, D. – STANISLAW, J. 1998. *Keith Joseph*. [online]. [cit. 2011-11-11]. Dostupné na internete: <http://www.pbs.org/wgbh/commandingheights/shared/miniextlo/prof_keith_joseph.html>